

J. H. M.

4
LC
16

291

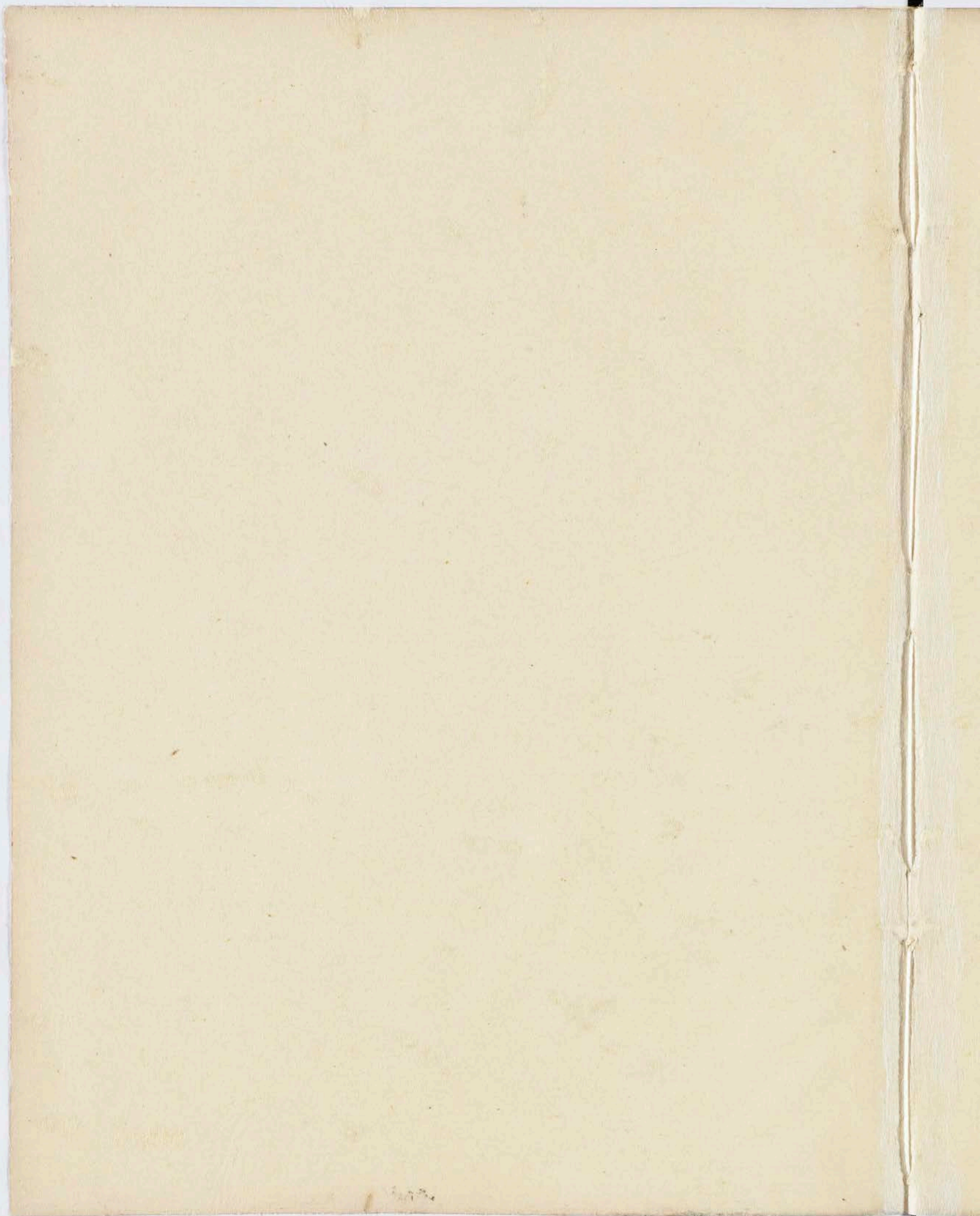
~~872~~ 308

Ed. [unclear]

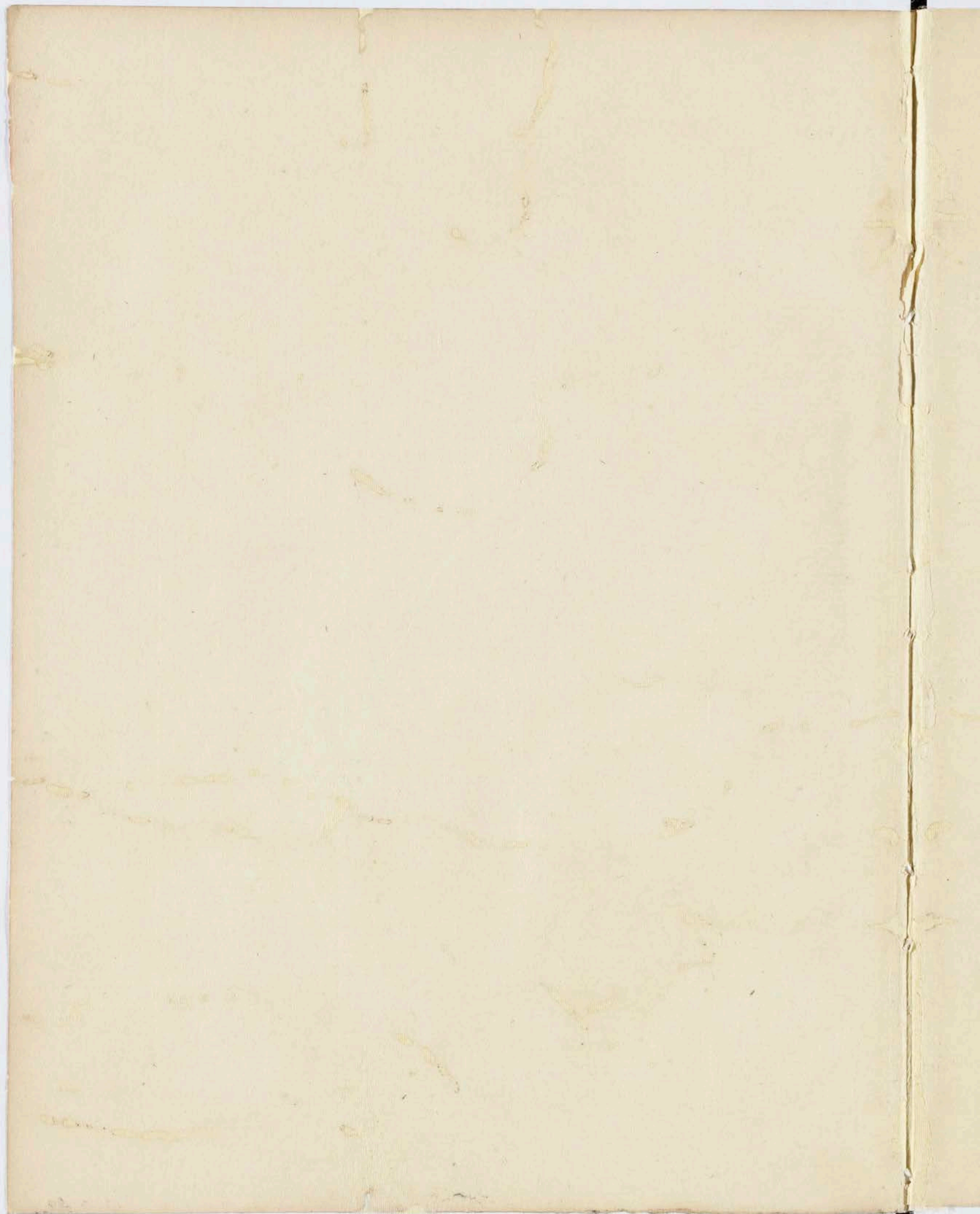
Med. [unclear]

1859

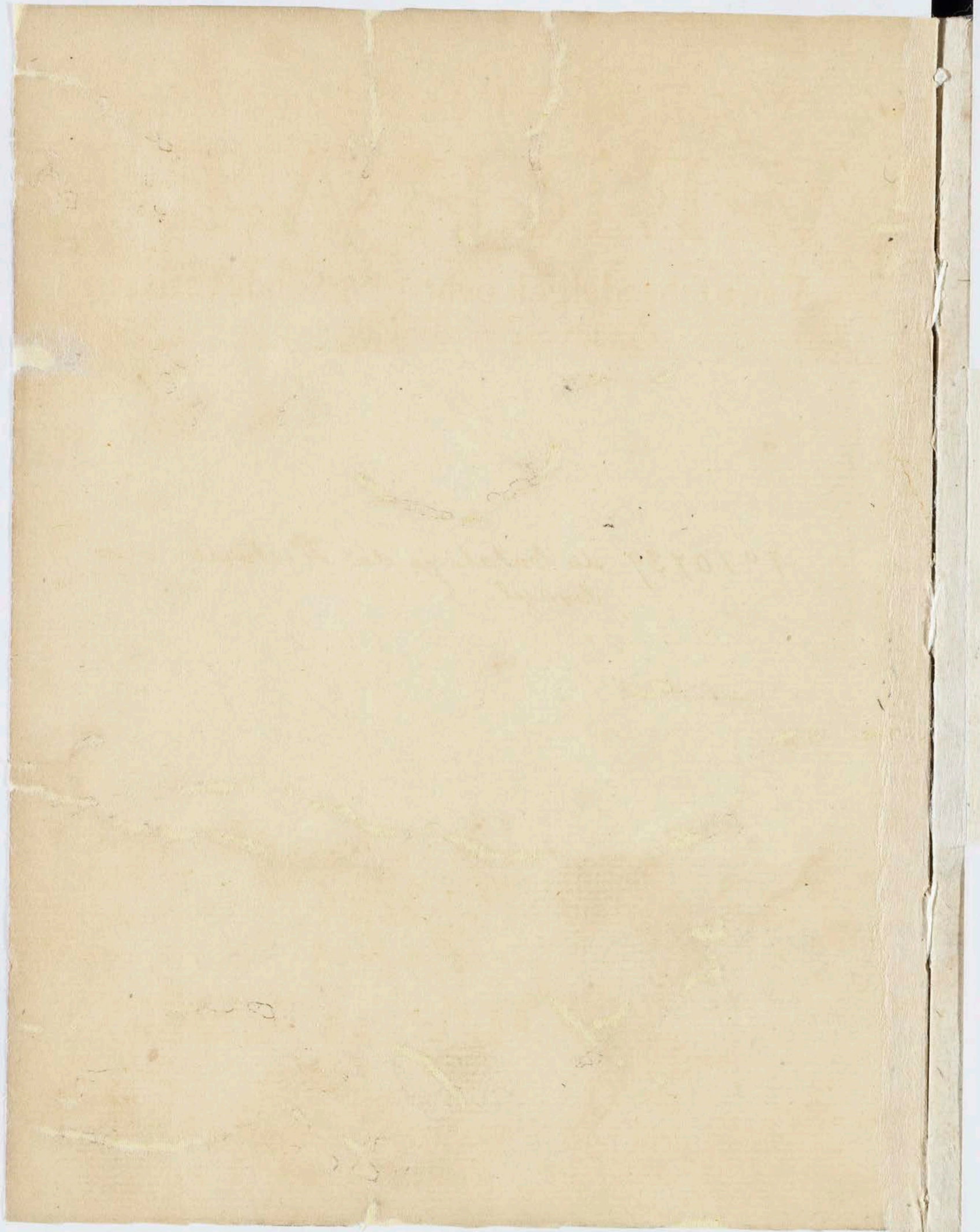
al

b. 6

cl

28

N.º 10739 do catalogo da Historia do
Brasil.

1L

Fr. Muller. Aust. Cat. 1847

N° 3354. — 8 flor.

Aster N° 284 —

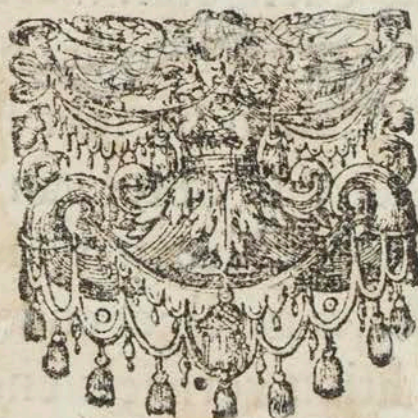
Kort, Bondigh ende Waerachtigh
V E R H A E L

Van't schandelijck over-geven ende verlaten
vande voornaemste Conquesten

V A N
B R A S I L,

Onder de Regteringe vande Heeren
WOUTER van **SCHONENBURGH**, *President.*
HENDRICK HAECX, *Hooghen Raedt.*

E N D E
SIGISMONDUS van **SCHOPPE**,
Luytenant Generael over de Militie, 1654.

TOT MIDDELBURGH,
Ghedrukt by *Thomas Dirckf. van Breun. Jansen.*
ANNO 1655.

V O O R - R E D E N

Aen alle oprechte

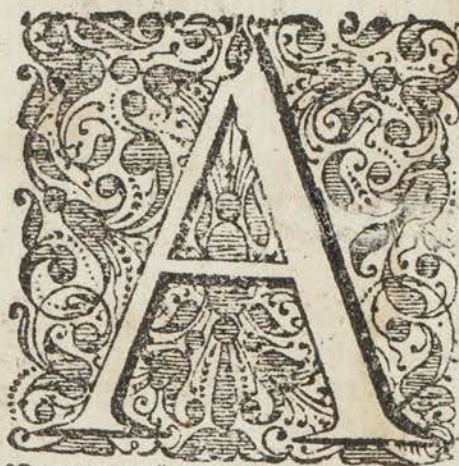
P A T R I O T T E N

des Vaderlands.

H Et is alle Liefhebbers der Landen
genuchsaem bekent, wat groote extraordinaire
diensten de Geoctroyeerde West-Indische Com-
pagnie desen Staet toegebracht heeft, hoe menich duysenden
Ingesetenen der selve, so te Water als te Lande, haren onder-
houdt by de ghemelte Compagnie hebben ghevonden, wat
merckelijck afbreuck ende schade onsen gewesen Vyandt den
Koninck van Spangien door de selve gheleden heeft, inson-
derheyt in de voorname Conquesten van Brasil, waer de
ghemelte Compagnie vier en twintich jaren achter een een
groot ghedeelte beseten heeft, waer door den voornamen
Koninck in zijn hart aengestaft wordende, hem se' ven me-
nichmael in de vyterste benautheydt ende perplexiteyt heeft
bevonden: Welcke plaetsen nu seer schandelijck door des
Compagnie Suppoosten, Wouter van Schonenborgh Praesi-
dent, ende Hendrick Haecx Hoogen Raet, aen Le Poingeeseen
overgegeven sijn: Alles geschiet ende gepasseert, soo hier
naer kort ende warachtich verhaelt ende beschreven wordt.

Corr

Cort, Boncigh en VVaerachtich Verbael
 Van 't schandelijck over-geven ende verlaten
 vande voornamē Conquesten van BRASIL

1.

N^o O 1653. op den 2° December ontrent smiddaeghs/
 comen recht upten zee op 't Recif de Pharnambuca ontrent
 65 a 66 Schepen/waer onder vier Carbellen/ende 12 a 14.
 wel-gemonteerde Schepen/de reste so Engelse/Hollandsche
 als Portugesche Schepen / zijnde de Portugesche vloote
 comende upt Portugael / onder het commandement
 van den Admirael Philippi Comodo de N^oeyns, dichte
 by comende/namen haren courtois naer de Caep
 S^ont Augustijn, alwaer gecomen zijnde / ontfanght hy Ad-
 mirael schrijftelijcke ordze by den Coninck van Portugael
 sel te teeckent / waer met dito Vloote doen soude / also den
 Commande dele / naer het vertrick vande Vloote / upt
 Portugael met twee expresse Carbellen naer gesonden heeft / die vooz de aencomste vande
 Vloote in Brasil/aen Caep Augustijn waren gearriveert.

2.

Maer op volghden / dat 's anderen daeghs / zijnde den 21. deselve Vloote wederom-
 comt/uptgesondert 12 a 14 Schepen / die soo inde Caep als Tamandaree ingelopen wa-
 ren/ om hare ladinge van supcker ende anders albaer in te nemen/ ende hebben haer ont-
 trent de twee mijlen buyten de wal vooz 't Recif ten ancker begeben / 5 a 6 schepen hiel-
 den 't onder 't ancker gaende ende comende Schepen / ende ander Daertupgh haer
 boozmen te beletten/ende om sulcx te beter te connen doen/ hebben sy eenige Barquen
 van 't Land by haer gekregen / die mede so wel by dage als by nacht / vooz ende ontrent
 de haven krussten.

3.

Doch alle haer Daertupgh soude ons weynich ofte aen hender heven zeden/ maer de
 Regieringe die Schepen ende Barquen / soo als doen noch in 't Recif
 van 't Recif lagen / mitsgaders alle die andere die in zee waren / in ver haest op
 haer den ontboden/ ende daer mede gemementlijck/ als naer gelegentheyt/ des
 vande haer vaertupgen aengetast / souden haest hebben gesien / waer den Portugies met
 zijn krusende Schepen ende Barquen soude zijn gebleven.

4.

Wilt jeh^o hebben de Burgers op de aencomste vande Portugesche Vloote/ diverse ma-
 len de hooge Regieringe vooz-gedragen / maer alsoo genoechsaem seiden/ haer aen des
 Opandts blote te gelogen waer / vooz dien oozdeelden haer aen hender konde doen / te
 meer/ om dat daer niet ten ancker konde blijven le / maer noorsakelijck met-
 ten eersten weder so de n^otem vertrecken/ so waer de / als andere Plaelen / om
 hare ladinge van Supcker ende anders in te nemen / hebben dese ende andere remon-
 strantien vande gemelte Burgerpe weynich ofte in 't ahtinge genommer

5.

Het Recif insonderheyt aen de Zee-ka / nu ontrent de t^oren gantsch
 sonder niet eenige Palisaden als vooz desen / die Barquen gantsch ver-
 ballen

valten / zijn de selve sinder haest door de Burgerpe weder op ghemaect / ende het Recif
aen de kant met Palisaden so veel is enlych in defentie gebracht.

6.

De Commandanten van de Forten de Vijf-hoek. de fogados, Altena, de Sulynus, Coeh
ende die van de Bruyn, heb. in peder van haer in 't particulier niet gemanqueert
nootsakelijck reparatie ende andere noodwendighe in den President Schonenburgh,
en de hoop booz te dragen / aet ernstich versoeck dat haer remonstrantie mochte
werden geaccepteert / ende op 't poedichste in 't werck ghestelt / booz vast ende secker
houdende / den vbandt tot geen andere lande by den jaendt te nemen / maer wierden
genthepdt pets extraordinare te lande by den jaendt te nemen / maer wierden
niet spottelijcke bejegeninge af-geset / seggende : Eensdeels datter geen geldt in Cassa was
om eenige repatie aende Forten, ofte yets diergelijcx te kunnen betalen, ten anderen, dat
dese Vlotte ons geen hinder doen konde, maer nootsakelijck binnen weynich dagen weder
moete vertrecken, oversulcx niemandt over dit doen van den vband hem in 't minste
behoetac ommeren.

7.

De gemelte Commandanten heurs hebben meermaels op diverse tijden 't selve gheremon-
streert / daer sulcx behoorde gedaen / insonderheyt den Eersten Luytenant Claes, Com-
manderende in 't Fort den Vijf-hoek, den Major te Bergen, commanderende in het
Fort Altena, ende den Commandant de Mayer in 't Fort de Sulynus.

Den Obersten Luytenant Claes diverse malen de nootsakelijcke reparatie van zijn
Fort booz-gedragen hebbende / eude doorgaens door den President te gemaect gebracht /
dat geen gelt in Cassa waer / om pets te kunnen betalen / het waer dan waer booz het oock
mochte wesen / heeft hy Claes ander mael versocht / dat de Heeren selfs eens geliefden in 't
Fort te komen / ende sien wat noodich diende gedaen ende gheholpen te zijn / waer op tot
antwoort kreegh / dat sy Heeren nu wat anders hadden te doen / dan inde Forten te gaen:
Met welke redenen / sonder eenig bozder troost / hy Claes booz dien mit moste heen gaen.

9.

Niet tegenstaende eenen Huybrecht Brest, Directur over eenige Crupfers / aldaer on-
de Caste / inde Vergaderinge van de Hooge Regeringe zijnde / door Schonenburgh ende
H. de schaershepdt van de Cassa booz-gebracht zijnde / hy Brest, die noch mercke-
lycke somme van penningen booz reeckeninge van sijn Meesters / over diverse verhoofte
goederen upt de Cassa, sijn most / op 't hoochste verwondert / sloer booz / dat
ende de reekeninge vanden Ontfa. van Alrichs behoorde te visten / ende behoort-
lijck door die geene guldens / ende / op te nemen ; op dat men pertinent mochte
ten / waer die drie tonnen guldens / die oxiemael hondert dupsent guldens / die sedert
nietich tijdt herwaerts over verhoofte Supcheren ende andere Waren / inde Cassa waren
gekomen / nu dus onberwacht (so geseght wierdt) souden zijn geconsumeret : Daer hy
voegende / indien naer waerhepdt bevonden wierdt / geen penningen by de
evenwel den moet niet gantsch verlozen te gben / presenterende hy Brest so veel pennin-
gen te furneren / als eenichsins by een soude konnen bzenghen ; Mitsgaders oock groote
partpe Supcheren / die hy had reeckeninge van sijn Meesters / hadde staen / dat de
Heeren die mochten aentende verhoopen / ende de penningen aet van booz 't ghe-
meene beste gebuycken : Dat sy soren eenige van de Compagnie effecten daer
bozen aen hem Brest souden vanden / om, wanneer den vbandt gheretireert ofte ghe-
slac sijn / daer upt sijn Meesters contentement te mogen doen / considererende
wanneer den vbandt Meester wordt (dat e loyd verhoede) dan doch alles verlozen
souden sijn.

Ende

Ende soo dit selve niet sufft, mit oft ghenoech be'vonden wert / datmen dan ee' om
 vragh aende Gemeente behoordt te doen / die niet sulen manqueren peder naer
 moghen te contribuieren / wat by l' rer eenighsins do' w'ck is / ende
 gen kaden haer v'p moghen vers'cheren / by bees' t' d'is gelegenthy' meerder con-
 tamen upt de Gemeente sullen bin' en / als haer E. E. wel souden gelooven.

Ende datmen insonderhepdt tra'cte te verhoorden dat de Soldaten / diemen booz-
 langh / ende noch dagelijchs hoorde' eenighsins gemiscontenteert te zijn ober hare langhe
 Jaren gedane dienst / daer van noch geen appaerentse van verlossinghe te gemoet konnen
 sien / veel min waer hunne betalinge / d' een of d' ander tijdt t' huys komende / sullen bin-
 den / contentement werde gedaen / dat oordeele (onder verbeteringe) seer geboeghlich dooz
 dese middel kan gheschieden / wanneer de Heeren neffens de Heer Luytenant Generael
 en eenighe Hoofst-Officieren meer / de Soldaten in hare Forten ginghen / soeck
 haer met soo veel minnighe' woorden te gemoet gingen / al' immers d' n' en haer
 vraghen wat de oorsaeke onder haer was van misnoeghen / p' senterer' gaer met een
 linne kleederen / pder een Maent gagie / met 't geen haer noch m'oodigh mochte zijn /
 ende doenlijch haer te laten toek'nen / ende datmen tot noch meerder verseeckeringhe /
 alle des Compagnie en der Bure' rve haer Effecten verbinden / ende ten onder-pande
 aende Soldaten vast stellen / tot beta'inghe van h' c te goet hebbende maent-gelden / en
 haer beloven datse binnen korten tijdt / dooz haer Ho: Mo: sullen werden verlost / op dese
 redenen antwoorde Schoonenburgh, in passant tusschen beyden alleen / seggende : schoon-
 genomen door 't belooven van verlossinghe der Soldaten, deselve tot volkomen vernoeginge
 ende contentement wierde gebracht, echter geen Apparentie van verlossinghe te gemoet sien-
 de, soude alle dit selve maer dienen, tot enckel uytstel ende verlanginge van tijdt, en 't Lande
 aldan doch evenwel aende Vyandt moeten over-gegeven werden ; willende daer mede te
 verstaen geben / (soo veel ick daer upt sien kan) dat het beter waer / hoe eer / hoe liever / son-
 der eenighe Soldaten ofte yemandt anders / dooz 't veel beloben / langher op te houden /
 't Landt in 't vande v'pandt over te gheben / ende op de bozde p'positie / gaven s'p
 berde Hooghe Kaden booz antwoorde / datter wel kleedinghe inde Magasijnen waren /
 maer 't het gelt geen raedt wisten / ende om de Soldaten in haer Forten te gaen h' c
 ken / om h' er Couragieus ende wel gemoet te maken / dat sulchs wel dooz andere h' c
 werden ghe'daen / Schop sustineerde datmen de Soldaten soo veel niet t' wille h' c
 te zijn / soo d' op dese boozstellinge niet en is gebolght / 't verwonderige van be'

Den Ontfanger Jacob Alrichs, de' Schoonenbur' / of eenige swarigheyt
 ma' l' te / om sijn reeckeninge te doen / sepde neen / so is hem doen aen geseght / 't selve met-
 ten eer' te moeten in 't werck stellen / om eenighe misnoegende humeuren de mondt te
 stoppen / 't is echter niet op gebolght / noch p'ets in gedaen / maer dencke Haecx sulcx
 h' c te komen / op dat niet naecht en bloot aenden dagh soude komen / waer
 ende by wien de meeste penningen upt de Cassa gelicht zijn / alsoo hy Haecx booz-gaens
 de principaels e' en wel de meeste penningen genoten heeft / jae tot het laetste dat in Brasil
 zijn geweest / heeft / de Ontfanger Alrichs niet ongen' / daer hy Al-
 richs goede redenen d' in gen' kan.

Den 26. volgende krijgen d' onse van den v'pandt ge' rgen een Soldaet /
 veel kantschap / ende de ghelegenthepdt d' des v'pandts macht ende booz
 stonden / onder anderen / dat den v'pandt booz hadde metter' rster ons te Lande aen te

asten: doen soude men minners seggen / dat de Heeren hadden behoozen npt haer oogen
te niet / ende op alles beter ende goet: ordze te stellen/ maer wierdt alles in de windt ghez
slagen / niet geacht.

14.

Den Maayen Bergen de no. sakenlyche reparatye van zyn Fort verschepte malen
Bergen de no. gedragen hebbende / ende hoewel ettelijcke reysen seer vzeemt besegent
/ heeft daerom niet op gehouwen / tot dat eyntelijck op den 71 Januarij / doen den
Vpandt alreets meester van 't Fort inde Sulynus was / gheholpen wierdt niet meerder
Vibzes / Kruyt / Loot en anders / want de Heeren aen haer schaemden / den Maayen
langer af te setten / sonder in zyn versoeck pets te conserueren.

15.

Den Capiteyn de Mayer, commanderende 't Fort inde Sulynus, niet weyniger reden
hebbende van klagen / doleerde dagelijcx hoe langer hoe meer / dat sijn Fort aende Land
/ ende de Duntten wat diende vers waert / alsoo geen graver soude konnen tegen
staen / ende het meerder Vibzes ende Amontien mochte welken versien / oock eenige
leedighe Waterbaten / in deselve tijdelijck met vaes water te vullen / op dat / of den
Vpandt hem onbegrijp quam bespringen / ende zyn water / dat een weynigh bukten het
Fort moste werden gehaelt / quame af te sijden / hem daerom niet verlegen soude binden /
kreegh boozgaens schamper ende snottelijck antwoorde: eyntelijck van Hendrick Haecx
gebraght zijnde / of hy vervaert was. Maer sy soude een ander Commandeur in sijn plaetse
stellen, daer by boegende / Ghy komt ons dagelijcx aende ooren lellen ende rammelen, als
of by ons geen sorge meer wierde gedragen, als het ons goet dunckt, so sullen daer in voor
sien, de Wacht is ons bevolen. Waer op hy Mayer antwoorde: Mijn Heeren, het kome
my toe, ende ben schuldich by dese gelegentheydt, in sonderheyt UE. bekent te maken, wat
aen het Fort manqueert, ende wat meerder hoogh-nodigh achte van doen te hebben, tot
defensie van 't selve, indien ick sulcx niet dede, ende den Vyandt, die men dagelijcx voor
oogen siet my quame aen te tasten, ende eenige schade ofte affronte daer door quame te lij
den, soude ick niet met recht daer over straf baer zijn? Waer op hy Commandeur afschept
nam / sonder dat nochtans in het een ofte ander wierde de geholpen,

61.

Commandeurs bande Forten / peder in 't particulier / hebben in 't remonstreren
aende Hooge Regeeringe van hunne nootsakenlychheit / soo schriftelijck als op monde /
of in niet gemantelt / 't selve aen haer Opper-hoofd den Luytenant Generael Schop
/ vlijcken te doen / dat sy de Raden soo qualijck hebben genomen / dese sodanige
Commandeurs wel scherpelijck geschreuen ende verboden, in toecomen
haer daer van souden vlijcken / ende niemand anders daer in als haer heeren
te kennen / daer beele haer over verwonderde / eben of men hem Schop hielde booz
ofte hem niet noodich achte daer langer te wesen / willende sy Hooge Raden alles alleen
naer hunne eygen fantasie gouberneren / dat by dese gelegentheydt groote macht te
strecken tot defensie van Schop, om dat hier by klaer genoegh blyekt / hem in ver
hebben gekent / maer wel ten rechten soecken te blind vocken / echter niet laten alle
haer bupligheyt op de mou van Schop te begen.

17.

Weele Burgers hebben aen haer kant oock niet gheman. wert diverse reysen Scho
nenburgh ende Haecx, op d. 16. van sijn ende Portugeesche / te remonstreren ende
vlijcken / dat de Gemeen. ganeschelijck achten / ende versoeken / dat den Colo
/ op 't spoedichste vpt / Paryba, met alle de macht van Soldaten / Brasilianen
ende Negers / die Rio Grande Paryba, ende Tamarica, entchings conde missen / herwaert
aen 't h. 1300 a 1400 Man by een sou
den

den hebben gebzacht / dat gemelte plaetsen dooz de Burgerpe in behoorzijche besettinge
conde zijn gelaten / alles ten eynde in volcomen defensie / tegen des Wyants toekom-
ste mochte binden / en de nootfaelijche reparatie an de Forten / ontrent het Recif des
te eerder mochte werden gedaen / om de misnoeging onder de Soldaten so ver moge-
lijck wegh te nemen / waer toe het op verpcken aen peder Soldaet / een maent gagie / het
soude helpen / zijn mede boorzlagen gedaen in maniere als boozen / om penningen te
den upt de gemeente.

18.

De misnoegingen onder de Soldaten sijn meer ontstaen dooz de onfatsoenlijke ende
schandelijche bejegeninge / haer dagelijcx dooz de Hooge Regeeringe toe- gebzacht / als wel
ober haere lange Jaren ghedaene diensten / hoe wel daer van noch geen verlossinghe te
gemoet conden sien.

19.

Insgelijcken dat alle de Officiers / so groot als cleen / bestande in negen Fregatten en
acht Barquen / alle wel gemant / so met Soldaten / als Matrosen / in Zee sijnde / op het
spoedighste mochten werden op ontboden / om daer mede des Wyants een vaer-tuych /
so veel doenlijck upter Zee te hebben / die doch niet anders booz hadde / dan onse Barquen
het gaen ende wederkeren naer America, Parybe, en elders / te verhinderen / waer in
gemelte Huybrecht Brest, groote dingantie ende de boozen booz-gewent heeft / onder an-
dere aen Schonenburgh ende Haecx versoekt / dat het Schip den Arent leggende geladen
inde Haven niet paripe Suicker en Brasilien-Hout / inder haest weder mochte werden
ontboden / presenteerde hy Brest selfs met dit Schip / neffens een van zijn Barquen /
daer mede in Zee te gaen / om de boozsz Fregatten ende Barquen / so veel mogelijk op
t spoedichste op te soecken / ende by een inde Haven van t Recif, ofte elders te brengen /
zijn mede dooz hem Brest booz-slagen gedaen / om Brandt-Schepen toe te maken / waer
toe reets eenige personen waren / die haren dienst presenteerden / om soodanige Bran-
ders te gouberneren / ende aen boozt van des Wyants Schepen te brengen.

20.

Maer alle dese Remonstranten wierden dooz-gaens by maniere van spreken een Ap-
pel inde handt gegeven / om mede te spelen / al lachende met op-gepronchte woorden af-
geset / daer by voegende / dat de Cassa geen extraordinaire onkosten konde lijden / en de
de wacht haer bevolen was / ober sucker op alles goet regard soude nemen / echter bedar-
kende de gemeente / ober de goede booz-sorge / die haer hadt gelieft by dees tijt
onthept op van te nemen.

21.

Om de gemeente noch meerder contentement te geven / dat doch geen bedencken
van peters zymts by haer soude werden op-genomen / hebben Schonenburgh ende Haecx,
op den 20. December geordoneert dat upt peder Collegie soude werden ghenomineert
een persoon / om dagelijcx neffens haer ter vergaderinghe te compareren / om haer te
dienen van advies / ende zijn doen so upt het Collegie der Raden van Justitie / Recken-
Camer / Schepen van Maurits-Stadt, ende upt den Burgerlijchen Chrijch-Raet /
peder een persoon die torenomineert / welcke personen als de Hoogen Hooghe
Raden by geschijfte bekennt maect sijn.

22.

Eventwel zijn die sebe genomineerde personen / boozde eerste mael / niet eerder ter verga-
deringhe vande Hooge Regeeringe ontboden / of des Wyants Wloote hadde vande
de 27. dagen op de custe ten anker gheleghen / ende de saecke so verre ten verderf ghe-
bzacht / dat het spit meest inde affche gewendt was.

Deit

Den Opandt ontrent de vier loopende Weecken/ ald is op de Reede ten Ancker ge-
 gen/sonder pets op ons te Water of te Lande geatten. ert/alleenlijck met hare Barchen/
 een van d'onj. / waeren met party. Brasilien-Wout/ genomen/ ende voorts de passagie
 doorgaens/ soo Jan. gh beset ghehouden / dat het weynich kleyn Vaertuych dat noch by
 de Laas/ niet sonder groot perijchel van genomen te worden / naer Tamarica, Paryba,
 Jste elders konde passeren/hebben oock niet gemanc. aeert middeler-tijdt/ tgeen tot haer
 desseyn was dienende/wel klaer en beerdich te m. . . en/ daer wy ter contrarie niet had-
 den gedaen/ dan alleenlijck het Recif met eenige Pa. . . aden aen de Zee-kant af-gheset/
 ende twee kleene Baternen ghemaect/ oock op Anthony Vaes aen de Revier-kant met
 Kist-werck versien/ maer aen de Forzen / daer nochtans het principaelste aen ghelegghen
 was/ niet met alle gedaen/ hoewel de Commandeurs van de selve/ niet in gebreke geble-
 ven sijn/ hunne nootwendigheden te remonstreren/ daer het behoorden.

Alle dese verhoudigh. . . klachten ende versoeken der Commandeurs/ hebben soo veel
 niet konnen te wa. . . ghen / dat hy Schonenburgh neffens een ofte meer / die't hem
 gheliefde/eens de moepten heeft willen nemen/ om de Forzen te visiteren/ende de Solda-
 ten goeden moedt te geben/ met minnelijcke couragie. . . e woorden aen te spreken : doch
 peder moet sich hier ober so seer niet verwonderen/ . . . noch drie a vier Forzen ontrent
 het Recif (zijnde hy Schonenburgh soo langh daer te Lande getweest) noyt besichticht
 ofte ghevisiteert heeft.

Middeler-tijdt den Opandt dus met sijn Bloote boot i Recif ten Ancker legghende/
 bequamen nu ende dan tijdinghe/ dat alles op Tamarica, Paryba, ende Rio Grande noch
 wel stondt/ ende dat de Soldaten wel gemoet ende goede couragie hadden.

Het soude de Officieren ende Soldaten een groot contentement hebben ghegheben/
 indien Schonenburgh, Haecx, ende Schop, de Forzen ende de Quartier. . . mints hadden
 ghevisiteert/ oock pets extraordinaire van Brandewijnen (daer de Magasijnen wel van
 waren versien) aen de Soldaten ende Matrosen ober het gestadigh by daegh en. . . tange
 weecken hadden laten toe-komen/ een minnelijck couragieus woordt daer by joegende/
 't is niet te weten waer sulcx soude hebben veroorzaect / in plaets van hare de gelijckesche
 v. . . ende ongheroorde bejegeningen.

Schonenburgh, Michiel v. . . ch, ende Haecx, hebben wel expresselijck alle de Offi-
 ren van peder Compagnie bevouden/ geen Requesten te teekenen van gesonde/sieck/ ofte
 gebrekelijcke Soldaten/die een heele ofte halve Maendt gagie versochtē/ ofte een ½ mbd/
 ofte Linne kleetgen/ om haer naechte lichaem te decken/ dat nochtans ghem. enlijck in
 de Magasijnen overbloedich genoegh was; evenwel de Officieren d. . . . T. . .
 daten niet ongequelt/ ende dooz t. . . . . versoeck qualijck hebben konnen weggeren
 hunne Requesten te teekenen/ wel wetende hare necessitept/ als mede die langhe Jaren
 daer te Lande in . . . . van de Compagnie waren gewest/ end e ver. . . . . ontslagen te
 zijn/ om naer 't Vaderlandt te mogen vertrecken/ zijn so. . . . . Requesten met schanda-
 leuse merck- teekenen gepostilleert/ Den eenen met een Za. . . . . lo per/ daer mede te her-
 staen rebende/ dat het noch geen r. . . . . te versoeken; den anderen met een Wip/
 ofte vrouwen Ezel/ te kinnen ghebende/ soo sulcx meer wierde versocht/ datmen de Sup-
 plianten daer mede soude p. . . . . affen/ waer dooz vele upt mistroostigheyt tot den Opandt
 v. . . . . eloopē z. . . . . latende. . . . . haer te goet hebbende Maendt-ghelden/ om van daer
 met de Portugesche Scheyen naer Cort. . . . . gael/ ende so voort in dese Landen te geraken.

Zijn verschende maalen soodanighe Portugeesche Schepen aldaer op de Kuste door onse Kruijpers vernieestert ende opgeacht / ende soodanige Soldaten sonder eenige genade op 't Recif aende galge opgehangen.

't Is geschiet den 12. Januarij / dat een generale monsteringe / soo op 't Recif, als in alle de omleggende Forten wierde gedaen / de personen geordonneert om soodanige monsteringe te doen / aen Schonenburgh ende Haecx overleerden haer Monster-rolle / doende met eenen rapport van haer wezen / remonstreerden op 't ernstigh ende instantelijck verfoeck van de Officieren ende Soldaten / hoe meest alle deselve soo naecht ende bloot waren bekleet / dat vele haer schamelhepdt qualijck konden bedecken / versochten derhalven dat de Soldaten op reekeninge van hare te goet hebbende Gagte / een linne kleet / Hembd ende Cousen / met een Cassack / tot bedekkinge van haer naechtelichaem mochten bekomen. Schonenburgh ende Haecx gaben tot antwoordt / dat se wel wisten dat de Soldaten naecht ende bloot waren / maer dat het te veel ende te lastelijck voor de Compagnie soude zijn / oock noch geen tijdt waer / om pets van haer bloedinge aende Soldaten upt te ropcken : Gebe een peder te bedencken / hoe ofte waer ontrent haer gemoederen moesten zijn gelogeert / op soodanigh noodtwendighe verfoeck sulcken antwoort te geven / daermen nochtans den Wyandt dagelijckis broz voghen sach / ende alle uren stonden te verwachten met haer te moeten schermtuigen.

Deze ende meer andere dier-gelijcke bejegeninge / heeft de Soldaten gedwongen ende geparst upt te roepen : Ghy Schonenburgh, ende Haecx zijt Schelmen en Land-Verraders, ende ghy Schop, maer een onverstandigh mensch, die sijn saecken niet en verstaet, noch het recht van sijn Officieren en Soldaten maintineert, maer door-gaens met harde onbehoorlijcke schelt-woorden haer tegen gaet, en dat hy Schop hem meest liet vervoeren van Haecx.

Den 20. Januarij dorsten Schonenburgh ende Haecx niet langer tarderen / aen de Soldaten upt te geven Linne klederen en anders / en bonden in haer Magasijnen meer soodanighe soe veel / als daer toe van noode hadden / dat doen niet sonder schampere ende spottelijckhe reden / by de Soldaten ontfanghen wiert / seggende : Sy hebben 't ons over acht dagen verleden geweygert, ende geven 't ons nu onverfocht, ende meerder als oyt hebben gegeven, dat moet yets beduyden, dan mogen dencken, dat dit de laetste betalinge is van sal, voor onse lange Jaren gedane diensten, daer by voegende, datse niet anders konnen oordeelen, of de Heeren Hooge Raden hadden wat vreemts met Brasil veror, om datse beyde de Forten Sulynus ende Altena, niet beter hadden willen voor-lien, waer door soo schandigh in handen vande Vyandt vervallen waren.

Dezen articul. 9. verhaelt / dat soo haest de Portugeese Bloote op de Reede ten anker quam / Schonenburgh, ende Haecx seiden geen Geit in Cassa was / om pets te konnen betalen / 't zy dan waer voor het oock mochte wesen / maer wanneer men den Ontfangher Jacob Alrichs hier over nauw examineerde / men soude wel haest bevinden / dat hy Haecx insou verhepdt ghelijck sijn portie / van tijdt tot tijdt / upt de Cassa genoten heeft / 't geen noch gelyck is kortz voor 't over-given van Brasil, dat hy Haecx mer ghelijck somme van penningen gegeven heeft, aen in 't gemelten Huybrecht Brest, die de Wissel-Brieven heeft gepasseert / soo dat het breekt was / doen geseght wiert / de Cassa leedigh te zijn sonder Geldt.

Wat merckelijcke somme van penningen hy Haecx meerder daer te boozen heeft ghe-
remitteert / wat en hoe veel Compagnien Peger's heymelijcken zijn verkocht / daer hy
Haecx de penningen van genoot heeft / als mede / wat onder-handelinge / ende conckel-
fouferpe / hy wel ghehouden heeft / met de Commissaris bande Dibzes François
Sweers, insonderheyt in herscheyden tijden met partne Moscobis Speck en andere meer /
wanneer eenighe goederen van particuliere koop-tijden vooz reecheninge bande Com-
pagnie soude werden verkocht / ende diergelijcke van niemant van alles beter redenen
geben / dan eenen Abraham Couhijn Jode Mahelac. / om dat alle dese sielterpe dooz hem
gedaen ende verhandelt zijn.

Het heeft mede wel ghebleecken / ten tijde bande eerste slach aende Gararapas, in den
Jare 1647. wanneer onse Soldaten te velde souden gaen / datse versochten peder een
maend gagie / alsoo de gelden daer toe dooz haer Ho: Mog: expresselijck waren gesonden /
men heeft het evenwel dies niet tegenstaende de Soldaten onthouden / met beloften wan-
neer de slach tegen der Vpandt soude zijn ghedaen / dat peder dan een maend gagie sou-
de genieten / ende de Officieren wierden peder een Maendt gagie ghegeven / doch niet son-
der groote murmuratie ende teghen-sprecken van veele Officieren / die hever hadden
ghesien / dat men 't de Soldaten hadde ghegeven / ende haer onthouden / op dat vooz de
Vpandt komende / de Soldaten des te couragteuser souden vechten: Maer sy Hooghhe
Raden wisten die reecheninghe wel anders te maken / dat in 't aentreffen bande Vpandt
vele Soldaten haer af-reecheninge souden krijghen / die sy dan niet souden hebben te beta-
len / welke penningen bequamelijck onder haer konden werden verdeelt / waer op ghe-
volght is / dat onse Soldaten vooz den Vpandt komende / riepen: Laetse nu vechten die
geldt ontfangen heeft. Waer dooz niet alleen meest alle de brave Officieren doodt bleven /
maer wop den gantschen Slach wel schandelijck verloozen / daer wop ter convarie de
Soldaten peder een Maendt gagie ghegeven hebben / naer menschelijck oordeel den
Vpandt t'eenemael souden hebben geslaghen / ende daer dooz weder volkomen Meester
van ons verloren Brasil zijn geworden / tot merckelijck profijt ende behouwenisse van de
vooz-treffelijke Gesettoperde West Indische Compagnie / ende dupsinden van
gesetenen deser Landen.

Indien den Preuente Wouter van Schonenburgh soodanigen persoon int x daet waer
gewest / als hy op sijn vertreck upt dese Landen / ende op sijn aentrefte in Brasil vooz
gehouden wiert / van Goch noch Haecx souden met hem soo niet hebben gespeelt / noch
binden / daer elaes dupsinden van Weduwen en Wesen / ende andere geinteresseerden /
daghelijck ober suchten en klaghen / maer dien Oude Man liet hem verleyden t'een
kindt / ende maecten hem wijs wat sy begeerden.

Hier bozen Art. 2. is verhaelt / wanneer de Portugesche Vloot op de tweede voozt
Recif ten anchor quam / zijndeden 21. December 1653. heeft den Vpandt tusschen den
14. en 15. Januarij 1654. s nachts / een maniere van Waterpe gemaect / ontrent drie
vierde-part van den Musquet-schoot / aende Landt-zijde buyten 't Fort inde Sulynus.
daer Commandeur op was Capiteyn de Mayer, ende op de Waterpe gestelt eenighe
sware Schans-korben / ende tusschen die korben vier Me... Stucken / voozts Loop-
graben ghemaeckt aende Noord-zijde / strekende naer de Kebier / met welke Stucken
den Vpandt dien aenstaende morgen / ende volgende dagh / als mede upt de Loop-graben
met Musquetten dapper op 't selve Fort buer gaben: Dit maecten van de Waterpe /
stellen

stellen van de Schans-korven ende Strucken / heeft i en Wyandt soo stillekens weten te klaren / dat die van't Fort in't minste geen kennisse daer van vernomen hebben.

37.

De Commandeur de Mayer hem dus bindende van den Wyandt beset ende beschoten / sendt smorghens vzoegh sijn Schryber aen Schonenburgh, Haecx ende Schop, om meerder Ammonitie / Wibzes / oock een dzonck Wijn vooz de ghequeste / die hy mochte krijgen / ende Water om te drincken / alsoo in't Fort gantsch niet in voozraet hadden / ende den Wyandt sijn Water-plaets reers hadde afghesneden / zijnde 't selve hy Mayer vooz desen aende Heeren heeft versocht / alsoo sozge hadde vooz 't geen hem nu was overgekomen / soo hier vozen Art. 15. verhaelt is: Echter houdt hem niet sijn volck mannelijck ende couragieus / schietende met Canon / ende schermutserende dapper weder op den Wyandt aen; Maer wat was't / Water manqueert haer alder eerst: Indien men dien dach / wesende den 15. sijn best hadde gedaen / souden sonder twijffel secours van alles daer binnen hebben gebracht / alsoo eenige personen tot 2. a 3. mael in ende upt dito Fort gegaen sijn.

38.

't Is waer datmen eenigh kruyt ende pet anders meer ghebruyck heeft daer binnen te brengen / maer in plaets dat sulchs moeste sijn ghebaen dooz kloecke stercke Mannen / alsoo alles op 't hooft moeste sijn gheozaghen / neemt men daer toe een partje kinderen / Regertgens ende Regerinne / die soo haest op ober de Recif ontrent het Fort quamen / ende den Wyandt op haer begon te schieten / datelijck alles wegh sineten / ende wederom liepen / sonder dat die dach pets vorders wierde ghebaen ofte by der handt ghenomen / om de belegerden in't minste te assisteren / dat nochtans wel konde sijn ghebaen / maer het scheen dat dit doen van den Wyandt de Heeren haer seer weynigh ofte niet aentrocken.

39.

Den 16. volgende smorghens vzoegh / wilden de Heeren een Font met Water / Ammonitie / Wibzes / ende anders meer / binnen 't Fort hebben gebracht / maer vonden dat die van't Fort daer dien voozleden nacht aen den Wyandt hadden moeten ober gheben / ende dat insonderhepdt dooz gebreck van Water / want de herten van de Soldaten dooz 't ghestabigh / schermutseren soo seer waren verdzooght / datse nauwelijckis meer konden staen: Indien't de Heeren hadde gelieft / op de instantelijcke versoeken vanden Commandeur de Mayer, hier vozen Art. 15. geexpresseert / 't Fort van eenige nootwendigheden te versien / den Wyandt hadde noyt meester daer afgewordt / want onder de Officieren ende Soldaten geen couragie manqueerden / ten anderen / dat den Wyandt geen tweemaal 24. uren langer daer vooz soude sijn gebleben / maer souden weder op hebben ghezoken / soer naer eenighe van onse Forten meer eens om te sien: want of schoon den Wyandt dit Fort dus aentasten / soo was evenwel by haer de minste gedachte van't selve te beroeren / niet anders denckende / of wy hadden alle onse plaetsen / ten tijde hare Bloote op den ancker lagh / van alles wel geprobandeert.

40.

Den Wyandt Francisco Baretto, Meester del Campo Generael, ten dienste van den Koninc van Portugal / nu volkomen kennisse van alle de gelegentheit onser Forten ende Plaetsen bekomen hebbende / hoe deselve waren gestelt / ende niet naer behooren versien / dat oock weynigh Forten werden aentwent / om die te maintaineren / neemt een nieuwe couragie / ende schept grooter moed / hoer de den tijdt nu gebozen te sijn / om hem niet alleen Meester te maecken van't Recif, met de omlegghende Forten van dien / maer oock van alle de buyten-plaetsen / als Paryba, Tamarica, Rio Grande, ende andere plaetsen meer / die by ons noch waren geprobandeert.

B 2

Den

7 L

41.

Den 17. volghende smorghens vroegh bonden den Wyandt van ghelijcken Schang-
koben te hebben gestelt dichtē booz't Fort Alcena, ende daer by drie Metale Stucken/
ende weder-zijds met Loop-graen / in dit Fort commandeerde den Mayoor ten Ber-
gen, hier wiert in't eerst weder-zijds dapper op malckander geschoten / ende toonden de
Soldaten groote couragie / maer beele van onse Assuyten waren soodanigh gestelt / dat
wanneer twee a drie schoten mede waren ghedaen / deselbe aen stucken van den anderen
vielen. By dees tijds gheleghentheydt wiste Haecx den ouden Man Schonenburgh soo
verre te dixerteren / ende te doen geloof geben / dat gantsch noodigh waer te treden tot de
minagie ontrent de Kantsoenen van Wibzes / om deselbe wat te verminderen / niet tegen-
staende de Magasijnen van alles oberbloedigh vol op waren versien.

42.

De Commissaris vande Artillerie van Stricht heeft niet gemanqueert de onstarckte
e. De onbequaertheydt van beele Assuyten de hooge Regieringe bekent te maken / die de-
selbe ten aensien vande menagie / niet hebben begeeren te laten repareren / ofte daer't
noodigh waer / nieuwe inde plaets doen brengen.

43.

Desen galm van verminderinge inde Kantsoenen gaf soodanige alteratie ende versta-
gentheyt onder de Soldaten / insonderheyt onder die in't Fort Alcena, alsoo ter contrarie
vermeerderinghe hadden verwacht / ten aensien sy den Wyandt booz hare Doozen had-
den / ende nacht ende dach met deselbe moesten schermutsen / ebenwel Haecx om zijn booz-
geben goet te maken / dat gantsch noodigh waer tot de verminderinghe inde Kantsoenen
te treden / stropde upt / datter op't hooghste niet meer als booz twee Maenden Wibzes
inde Magasijnen was / waer op datelijck bewesen wiert / meerder als booz thien Maen-
den van alles noch bevonden soude worden.

44.

Op desen dach zijnde den 17. smorghens vroegh worde alles upt het Fort Goch ghenom-
men / watmen mede nemen konde / ende boozts inde brandt gesteken en verlaten ; doch
den Wyandt sulcks siende / liet hem datelijck daer binnen binden / blusschende den brandt.
Dit Fort was ghemaecht alleenlijck tot bebydinghe vande Post / ende booz't in't loopen
ende inkommen onser Schepen / dat nu dooz't verlaten van die Fort soodanich ghestelt
dat gene Schepen in ofte upt konde kinnen / ofte hadden te verwachten waer er dooz de
mecken van's Wyants Canon te moeten passeren.

45.

Neder een konde hem niet genoegh verwonderen / waerom de Heeren dat schoone Fort
soo verlieten / sonder nochtans eenigh Wyandt daer boozen gesien ofte vernomen te heb-
ben / stellende het in ende upt-loopen van onse Schepen / ende het anker leggen van dien /
inde Post gantsch onby : 't Is waer / het lach wat beer van't Fort de Bruyn, ebenwel
konde den Wyandt tusschen beyden geen affsnijdinghe maken / ende dat ter
smalle ende leeghe strandt / daer by springh-nette het Water op veel plaetsen overspoel-
den / als mede om de steene Reduyt / die noch tusschen beyde de Forten iahh / doch
men seght / dat den Luytenant Generael Schop hier dooz tot een vereringhe van den
Wyandt soude hebben ghenooten negentigh duysent guldens : Secker Engels-man /
naemt Pots Barbier / die lange Jaren daer te Lande by de Forten esen heeft gewoont /
verklaert aldaer sulcx waerachtigh te zijn / gebende de reden van wete ischap / ende dat ho-
selfs heeft gesien / soodanige sommi van penningen ten hupse van Schop gebracht te zijn :
Erde alsoo Schop ober dese woorden hem seer ontstelde / heeft sy aen den Meester del
Campo Generael versocht / dat Pots mochte worden verboden / soodanighe redenen niet
meer te ghebruycken / waer ober Pots dooz de Meester del Campo in de ghebanckenisse
ghestelt

gestelt zijnde / heeft daerom niet opgehouden / maer geperforceert by peder een / die hem inde gebanchnisse quam besoecken / seggende : Ick sitte hier nu ghevanghen, maer den Meester del Campo sal my over dese sake geen leet aen doen, alleenlijk om het wel-staens wille sal my hier soo lange houden sitten, ter tijdt ende wijle Schop sal vertrocken zijn, dat also inder daet is geschiet / want veele van onse Partie/die de laetste van daer zijn vertrocken/hebben Pots weder als bozen in vryheyt gesten.

46.

Op desen dagh/zijnde den 17 Januarij/ zijnde ghenomineerde Personen upt peder Collegie een/ die met de Hooge Hegeeringe dagelijcx souden besoigneren/ om haer te dienen van Abbijs/ dooz Schonenburgh ende Haecx vooz de eerste reyse verfocht ter Vergaderinge te compareren / niet tegen staende al op den 29 Decembzts / als breeder art. 20. verhaelt is/ daer toe waren genomineert/ zijnde 19 dagen verleden / nu sy Hooge Staden het werck reets soo verre hadden in verloop gebracht / dat het eene Fort aen den Wyandt ober-gegeven/ ende het Fort Alena wepnigh aen resteerden/ noch geen macht van Soldaten vande Noord/ ofte eenige Cruyfers uytter Zee ontboden/ als sy hadden beloofst te sullen doen/daer nu eplaes te langh mede was gebeyt/ om sulcx by der hand te nemen/ noch eenige ordze gestelt ober het stuck vande Finantie / om penningen te vinden / daer nochtans goede en bequame voozslagen toe waren gedaen / noch in 't minste pets streckende tot maintenu van 't gemeen/ by der handt genomen hadden.

47.

Den 18 Januarij de Soldaten in't Fort Alena haer bindende van den Wyandt dapper omcingelt ende beschoten / murmereerden onder malkander seer / hoe dat de Heeren 't Fort naer behozen niet hadden versien / daer nochtans den tijdt haer niet heeft ghemangueert/als mede om datse verstonden / dat de Heeren de Rantsoenen van Vivres wilden verminderen, hoewel deselve inder daet sober genoegh waren, insonderheyt 't rantsoen Speck, dat niet anders als Moscovisch speck was, soo slap ende weeck, datmen 't by naer door een pijp konde suygen, gansch onbequaem om te gebruycken, ende dat dit Speck door niemant anders als door Hendrick Haecx uyt het Vaderlandt wierde ontboden, ende in de Magazijnen gebracht, ende het beste Hollandts Speck, dat door de Compagnie ghesonden was, wilst men door den Commissaris Francoys Sweers sijn Soonen uyt de Magazijnen te lichten, naar de West-Indies te senden, ende daer te verkopen, daer hy Sweers sijn portie mede in het deerde. Dooz dese extremiteyten hebben de belegerde Soldaten de Hooge Hegeeringe grootelijcx ghelastert / ober hare dagelijckse Larde onfatsemlycke bejegeningen / die sy niet alleen de Soldaten / maer selfs de Officieren aen deden / begerende haer lijf ende leven niet meer vooz haer in perijckel te stellen / roepende ende scheldende/ datse maer een partye Schelmen en verraders waren, die niet anders sochten, dan het Landt in handen vanden Vyandt te leveren, met veel andere diergelycke redenen meer. Waer op volghden/ datse onder malkander besloten/ ende vast stelden/ 't Fort op goede conditien ~~te~~ ober te leveren/ hoewel den Majoor ten Bergen met sijn Officieren op 't hooghste daer tegen waren/ haer biddende niet gebouwe handen en gebogen knien/ datse doch haer eer ende eedt wilden betrachten / ende haer dragen als eerlijcke en brave Soldaten hoorden redden : Maer dit alles niet helpende / hebben sy savonds 't Fort v seckere Conostien vanden Wyandt ober-gegeven / eenige Soldaten ende de Brasilianen die daer binnen waren betaden haer te water / swimmen ober de Rivier / ende quamen op 't Recif, om daer haer op des Wyandts woort niet doosten verlaten.

48.

Den 19 dito hebben Schonenburgh ende Haecx den Colomel Houtijn met veel Soldaten ende Brasilianen ontboden / maer het was te laet kats geseyt / sy wilden de pudenpen / doen 't half verdroncken was / dewijle dooz 't verlies vande twee vooznoemde

Forten de Sulynus ende Alena, niet mogelijk was met kleen Daer-tuygh op 't Recif te komen / vermits des Wyands Schepen ende Barguen by daegh en by nacht booz het Recif of ende aen hielden / maer dit op-ontbieden most al in 't begin zijn gedaen / doch het heeft de Heeren Hooge Raden doen so niet gelieft.

49.

Den 20 dito 's nachts is by Schonenburgh, Haecx ende Schop gheordonneert / alles uyt het Fort inde Effagados te nemen / warmen mede boeren konde / ende boozts in de vrand te stellen ende te verlaten / also dit Fort by ons wel konde werden ghemist / dooz dien 't ontrent een kleen myltjen vande Vijf-hoeck naer de Lant-zijde gelegen was / ende den Wyandt tusschen beyden een affnijdinge konde maken / sonder dat wy haer sulcx konden beletten / waer dooz wy dan alle dat schoone Wolck / die daer binnen waren / ghyt hadden geweest / ende onse macht soo veel te meer soude zijn verswacht.

50.

Den obersten Luytenant Claes Claessen van Amsterdam commanderende in 't Fort den Vijf-hoeck, groot misnoegen hebbende op sijne Soldaten / om dat / soo hy booz gaf / diverse vzeemde discoursen van haer hadde gehoort / vzees hebbende / datse hem handert ende voeten souden binden / 't Fort aende Wyandt ober-geven / ende hem Claes mede soo gebonden / in haer handen leveren / ende wel wetende geen quartier by den Wyandt soude binden / versocht derhalven aan Schonenburgh, Haecx ende Schop, dat het Commande ober het meer-gemelte Fort een ander Officier / mochte werden op-ghebragen / ende dat hy Claes daer af mochte werden verlost / dat hem booz de eerstemael woorde af-geslagen / ende hem gerecommandeert soo veel mogelijk / alle onlusten ende misnoeginge onder sijn Soldaten wech te nemen ; Soo heeft hy gemelte Claes alle sijn Soldaten / soo wel d'eert als d'ander / een nieuwen eet af-genomen / daer sy alle seer wel in te vreden waren / seggende / dat hy Overste Claes, geen quaedt vermoeden, ofte eenig misvertrouwen op haer wilde nemen, datse alsamen genegen en geresolveert waren, met hem te willen leven en sterven.

51.

Niet tegenstaende alle de Soldaten gemelte Claes by eede ende hant-tastinge hadden gestwooren alle getrouwicheit ende gehoorszameit / versocht ewentwel sijn verlossinge / dat hem dooz Schonenburgh, Haecx ende Schop wierde toe-gestaen / en dat sonder andere vande geadjungeerde / waer ober de Burgerpe haer seer verwonderde / dat in 't dusdanige gelegentheit / de Hooge Raden sulcx niet hadden behoozen te doen / soodar geen persoon ~~van~~ uyt ~~soo~~ capitale plaetse te laten gaen / (ende dat uyt vzees hy Claes gebangen sijnde / geen quartier by den Wyandt soude binden) want nu den tijt geboren schein / om sijn Heeren ende meesters / wiens penningen / kost en d'anc / hy soo lange Jaren / en noch dagelijcx was genietende / dienst te konnen doen / daerom moesten hem gemelte Claes eerder op 't hoogste hebben gerecommandeert / ja gecommandeert / sijn eer en eedt te betrachten / ende sijn Heeren ende meesters dienst te bevorderen / waer ende hoedanich die noch mochte presenteren ; Dien selven dagh gaet hy meer-gemelte Claes uyt het gemelde Fort den Vijf-hoeck, hem stillekens onthoudende / sonder penants wettentment van sijn Wouten Vader Francoys Sweers, Commissaris ober de Dibzes.

52.

Dit onbehoorlijk consenteren van Schonenburgh ende Haecx, ende Heeren van den obersten Luytenant Claes, heeft veroorzaecht veel onlusten ende groot quaedt / want alle de Brasilianen / Moulaten ende Negros / die in 't selve Garnisoen lagen / liepen daer uyt / waer onder oock eenige Soldaten / en begaben haer op 't Recif en Anthoni Faes, boozgebende / der onsen oversten Luytenant hem niet in 't Fort vertrouwen, noch tegen den Wyandt staen, uyt vreesse gevangen sijnde, geen quartier soude hebben, dat geeft ons vrent, waerom heeft hy dan ons alsamen een nieuwen eet af-genomen, ende by hand-tastinge

tafinge gesworen, by ons te willen leven en sterven; voor ons, wy weten voorseecker, dat wy by den Vyandt geen quartier sullen vinden, noch oock niet souden begeeren, (indien hy Overste Luytenant by ons waer gebleven:) daerom is het best, dat wy oock uyt-sien om een goet heen-komen, ende ons soecken te salveren. Hier over geraechte een groote confusie onder alle de Soldaten/ ende een verflagentheynt onder de Burgerije. s' Anderen daeghs lieten de Heeren den Trommel roeren ende omstaen / dat alle de Soldaten/ Brasilianen/ ende Negros/ Guarnisoen houdende in 't Fort den Vijf-hoeck, die sonder consent daer uyt ge-weecken waren/ van stonden aen weder daer binnen/ peder by sijn Compagnie soude be-geven/ op lijf-straffe; maer die daer niet binnen quamen/ waren de Brasilianen ende Ne-gros: dit gheruchte van onluste quam datelijck ter oozen van de Vyandt / die hem niet weynich daer over verheughde ende verblijde. Indien sy Hoogen Raden hem Claes booz-noemt/ tot dit onbehoorlijck vertrecken gheen consent hadden ghegeven/ ende hy in 't ge-melte Fort waer gebleven/ soo ware noyt de minste onlust ofte tumulte geresen.

53.

Den 21. volgende/ worde dooz dito Heeren geordonneert een houtte Reduyt op te staen op de uiterste hoeck van 't oude gedemanteleerde Werck Emilia, tot dien eynde/ om daer mede den Vyandt te verhsinderen datse selfs daer geen Wercken souden maken/ om van daer met Apzoches den Vijf-hoeck te naerderen. Maer dese Reduyt wierdt soo verre bupten den Vijf-hoeck ghestelt/ datse in tijde van noodt dooz de selve niet wel konde wer-den gesecondeert: Men behoorde oock in plaetse van een Houte/ wel een vaste Steene Re-duyt over langh aldaer ghemaect te hebben/ dat diverse reysen dooz eenighe hondes verstaende/ de Heeren booz-geflagen is/ alieenlijck tot bevrjdinghe van de Passanten/ die somtijlen daer ontrent dooz den Vyandt van de Wegh ghehangen genomen zijn: Oste men behoorde dese Houte Reduyt ghemaect te hebben / alwozen 't Fort in de Effogados was verlaten/ om den selven des te bequamer/ onder 't fabeur van Canon/ in sijn vol-komen defensie te brenghen/ alsoo op eenen dagh dese Redout daer toe niet konde wer-den gebrecht / waerom veel oock oordeelden/ vermits de groote distantie ende veerte die de selve van de Vijf-hoeck was gestelt / dien eersten aenstaenden nacht perijckel soude loopen/ om van de Vyandt vermeestert te worden. Alle dit selve geschiede sonder kennis van enigh Ingenieur/ die daer nochtans niet manqueerden / maer dooz een per soon die meerder kennisse had' van de Timmermans Wyl te ghebruycken/ als het minste van de practijche/ dat een Ingenieur toe komt.

54.

Dien volgenden abondt wierdt daer binnen ghecommandeert dooz de eerste reyse de Macht te houden/ eenen Capiteyn Brinck, neffens twee en veertich Soldaten/ s' nachts komt den Vyandt met meerder macht/ omcingelt de Redout / bestormtse/ ende maect hem meester daer van/ niet teghenstaende Brinck met sijn by-hebbende Soldaten/ hun queten ende droeghen / als eerlijcke Soldaten behooren te doen. Dit dus bestelt zijnde/ begon den Vyandt datelijck met de Schop en Spade in de aerde te Apzocheren naer den Vijf-hoeck: dat dese warigheyt ons nakende was/ hebben sommige personen de Hee-ren genoechsaem booz-gedragen/ die wilden sy Hoogen Raden niet alleen in dese/ maer in alle andere saeken/ haer epghe. gooft volghen.

55.

Den 22. volgende s' morgens/ was den Vyandt met sijn Apzochie ontrent den Vijf-hoeck gekomen/ datse groote verflagentheynt onder de Gemeente was/ niet wetende wat dencken / maer openden doen haer ooghen ten princijale/ considererende den Colonel Houtijn, met de macht van de Poort/ nochte ons Daeruych uptter Zee niet was ontbo-den/ noch geen reparatie aen de Forten gedaen/ ten tijde den Vyandt op de Custe ten Anc-ker hadde gelegen/ oock weynich resistencie den selven gethoont/ maer al soetgen. o. sijn
gends

ghemack twee Forten de Sulynus ende Alena laten nemen/ ende nu so naer by het derde/ zynde een van de principaelste Forten/ ghekomen waren/ van waer niet wel mogelijk/ ten aensien van onse macht/ konde werden gedreuen/ so konden sy niet anders oordeelen/ of al dit doen van de Hooge Raden was met enkel verraderpe vermengt.

56.

Dien morgen den Raedt door den President Schonenburgh vergadert zijnde/ 'twelck seer laet op den dagh ontrent ten thien upzen by quam/ wierden door Schonenburgh ombragen gedaen/ wat nu noodighst by der handt diende genomen/ wierde eenparigh verstaen/ datmen op 't spoedichste sonder eenigh tijdt-versuym/ alle de macht van Soldaten/ die men by een konde trecken (latende de Forten blijven in bewaringe van de Burgerije/ ende daer mede den Wyandt aen-tasten/ om (waer 't mogelijk) hem van daer te slaen/ ende dat hy Schop, 't Hooft ober de Militie/ hem door aen moste presenteren/ om de Soldaten te beter te encourageren: Schop antwoorde/ sulcx niet konde doen, sonder sijn Hooft-Officieren alvoren daer van te sprecken, die sulcx niet raedtsaem vonden, soo wel ten aensien van onse Macht, die sy seyden niet suffisant ghenoech was, om den Vyandt, die wel drie Man tegen ons een, sterck was, in sijn avantaguse wercken aen te tasten, als ten regarde van de onwilligheyt der Soldaten, daer de Officiers grootelijcx voor vreesden, dat voor den Vyandt komende, sy niet souden begeerente vechten: Maer beklagghden sy Officieren haer op 't hooghste / dat de Heeren Hooghe Raden den Colonel Houtijn, neffens alle de Soldaten van de Noordt/ niet tijdelijck hadden op ontboden/ ende die Plaetsen in bewaringe van de Burgerije gelaten/ die suffisant genoegh waren de selve te defenderen/ maer soegen door/ datmen onse macht van Soldaten by een achter den Vyandt gereet soude houden, ende den Vyandt voor eerst met kleyne Troupen aen-tasten, om dan uyt het gevolg te oordeelen, wat vorder met het gros soude dienen ghedaen.

57.

Den Raedt het Advijs van de Hooft-Officieren verstaen hebbende/ wijcken van haer vorighe ghenomen Resolutie/ ende approberen 't voorsz. Advijs: Waer op eerst worde ghecommandeert den Luptenant Ian Faloo met vijftich Man/ om den Wyandt in sijn Wercken te gaen besichtigen/ die soodanigh vanden Wyandt wierden begroet/ dat indien sijn Broeder Capiteyn Wouter Faloo inder haest met eenighe Soldaten hem niet hadde ontset/ soude apparent wepnigh ofte niemant aefghkomen zyn: Ende zyn soo beyde weder binnen ghekomen/ met verlies van eenighe dooden ende ghequetsten.

58.

Dit zyn alle de uytballen/ ende 't gene onse Officieren ende Soldaten op den Wyandt hebben gedaen/ ofte raedtsaem konnen binden / eenige vordere Attacque tegen haer/ in 't werck te stellen/ maer hadden de Hooge Raden een ofte meer Jachten inder haest voozby de Vijf-hoeck laten brengen/ om met haer Canon in des Wyants Loopgraben te spelen/ dat haer door eenige vande Burgerije door gedragen wierdt/ ende seer wel konde werde u gedaen / doch werdt sulcx by de Heeren soo niet verstaen / oock niet in 't werck aefstelt: Maer gaven sy Hooge Raden doen datelijck ghenoechsaem te ver laen/ datmen hoe ter hoe beter met den Vyandt een goet Accoordt aen te gaen, ghelovende ghenoech ghedaen te hebben, nu sy, onder schijn van op alles goede sorghe ghedragen te hebben, den gancnen Staet van Brasil soo verre in 't verloop hadden ghebracht, dat in landen van den Vyandt most vervallen, om door dien middel te eerder uyt Brasil in dese Landen te geraken, want sy Hooge Raden, op haer verlvoudich aenschrijven, van haer Hoogh-Mo: de Heeren Staten Generael geen demissie, om van daer te vertrecken, hadden bekomen.

59.

Echter stontt het haer niet toe ofte by/ soodanigen hoogen Ampt beledende/ tot defensie ende bewaringhe van soo een vooztresselijcke Plaetse / ofte anders gheseght / het Koninck-

Koninkrijk van Brasil, haer volkomen vertrouwt / so schandelijck te verlaten / daer noch
tans niet kan worden gheseght / dat haer pers mankeerde / dan alleenlijck dat sy daer
noch eenigen tijdt langer souden hebben moeten blijven / als haer Heeren en Meesters in't
aen-nemen van haer persoonen / wel hadden beloofst / nochtans zijn sy Hooge Raden by
haer Ho: Mo: niet vergeten / maer doozgaens Schepen vol Victualie ende anders toe-
gesonden / met minnelijck aenschrijbens / datse goeden moedt wilden houden, datmen haer
in 't korte een aensienlijcke macht soude laten toe-komen: Van welke goede ghenegent-
heyt de ken-teekenen ghebleken zijn / dooz de Victualie-schepen by haer Hoogh-Mog:
ghesonden / ende aldaer op de Cust van Brasil dooz 't Recif aen-ghekomen / naer dato die
plaetsen by ons verlaten ende ober-ghegheben waren.

60.

Schonenburgh ende Haecx him dus bindende van den Vpandt benadert / sonder op
wordere aenflagen meer te practiseren / bonden goedt yemandt tot den Vpandt ober te
senden / om te versoeken by provisie stilstandt van Wapenen / waer op de andere ghead-
jungeerde Personen in de Vergaderinge ontboden / ende de sobere gelegentheyt van den
Staet haer booz-gedragen zijnde / als mede verclaert 't gene alreede by haer vast gestelt
ende besloten was / om yemandt tot den Vpandt ober te senden: Schop daer by voegende /
Dat de Soldaten onwilligh waren, ende niet begeerden te vechten, overfulcx hem niet meer
op haer dorst verlaten: Hoewel tot dato sulcx noch niet was geprobeert / maer ter con-
tracte ghebleken / waer noch eenige Soldaten booz den Vpandt waren gecommandeert /
sy met een goeden lust gegaen / ende den Vpandt met een mannelijcke couragie het hooft
geboden hadden: Soo wierde dan eenparich geconsenteert / den Vpandt te versoeken
tot stilstandt van Wapenen / dat Haecx geern hadde gesien / dat datelijck op staende boet
in't werck ware gestelt / want sijn manhaftich gemoedt met soodanigen benaetheyt in-
genomen was / dat hy vreesde den Vpandt datelijck binnen gekomen / ende alles gemas-
sacreert soude hebben / hoewel booz den Vpandt noch soo klaer niet en lagh.

61.

Den 23. volgende / hebbende de Heeren secker persoon tot den Vpandt gesonden om te
versoeken stusstandt van Wapenen / booz den tijdt van drie dagen / om middeler-tijdt met
den anderen te spreken van Accoort / twelck den Vpandt seer gaerne toe-stondt / want sy
haer hier obre soodanich verblijden / als of haer de eeuwighz zaligheyt dooz den Engel
des Heereu v. kondicht wierdt.

62.

Tusschen den 23. ende 24. s' nachts / heeft Schop (soo den Luptenant Ian Faloo seyd)
den selven Faloo tot den Vpandt gesonden / die inder haest weder quam / met hem bren-
gende secker Portugees / die / naer dat eenigen tijdt in't Logement van Schop hadde ge-
weest / weder dooz hem Faloo tot den Vpandt gebzacht is / sonder te weten / wie met dese
Portugees al ghesproken heeft.

63.

Was te verwonderen / dat Schop, kensende Luptenant Generael ober de Militie /
gheen meerder auctoriteit in't stuck van commande ober de selve ghegeven was / want
sijn auctoriteit so verre niet strecke / dat hy een Compagnie mochte commanderen
daer 't hem gult cocht / sonder volkomen approbatie vande Hooge Regeeringe / aen w.
het volle gesaght / ende oberre-commande verbleven was / soo wel ober de Militie / als de
Politie / ebenwel hadde Schop behooren meerder auctoriteit te hebben getoont / in't be-
gin / doen de Portugesche Blote op de Cust ten Ancker quam / ende dat in't op ontbieden
van sijn Colodiel Houtijn, met de gantsche Militie van de Noordt ; dat gedaen hebbende /
souden by ons booz secker in soo ellendigen Staet niet hebben gebonden / als 't nu eplae
met ons ghestelt is.

C

Van

10 L

Want Schop van 't begin af wel heeft kunnen sien / dat de saecken by de Hooghe Re-
geringe niet in ernst wierden opgenomen / ofte by der handt gebat / insonderheyt doen
hy den President dese redenen hoorde gebuychen / als Art. 11. breeder verhaelt is / daer
hy seyt: Schoon genomen door 't beloven van verlossinghe der Soldaten, deselve tot vol-
komen vernoeginge ende contentement wierden gebracht, echter geen Apparentie van ver-
lossinge te gemoet siende, soude alle dit selve maer dienen tot uytstel ende enckel verlanginge
van tijdt, ende 't Landt alsdan doch evenwel aen de Vyandt moeten over-gegeven werden.
Een peder kan hier uyt ghenouchsaem oordeelen / neffens hunne daghelijckische actien
meer / dat haer booznemen niet anders is geweest / als het Landt over te geven in handen
van den Vyant / om also te eerder uyt Brasil te geraken.

Nu also hare genegentheyt streckte / om niet langer daer te Lande te blijven / was 't
dan niet beter geweest / datse andere bequamer Personen uyt de Gemeente hadden ghe-
nomen / ende die by prohibitie neffens den Luytenant Generael Schop de Regeringe op-
gedragen / ende hare Personen niet d'een of d'andere bequame Schepen naer het Vader-
landt getransporteert hadden? Souden sy dat by de Heeren Staten Generael niet veel
beter hebben verantwoort?

Den 24. volgende zijn gecommitteert / om metten Vyandt te spreken van Accoordt /
van wegen de Burgerye Gijbert de With, Raet van Justitie / ende Huybrecht Brest,
Schepen in Maurits-Stadt, ende van wegen de Militie den Obersten Luytenant vande
Wal, ende Capiteyn Wouter Faloo, ende zijn dien selven booz middach naer den Vyandt
gegaen / die haer lieten binden in 't oude gedemantileerde booz werck vande Vijf-hoek.
Den Meester del Campo Generael Francisco Baretto liet de onse afbragen naer commissie
ende Articulen / waer over sy by een waren ghekomen / om metten anderen te spreken:
Gaben tot antwoort / deselve noch niet veerdigh ofte gereet waren. Waer op ghemelte
Generael del Campo den selven de With, vande Wal, ende Brest datelijck wederom dede
gaen / om de selve op 't spoedichste te halen / ende dat Capiteyn Faloo by prohibitie daer soo
langh most blijven / daer by voegende / Datmen hem niet most soecken te abuseren of dat
hy wel wiste naer Krijghs gebruyck, wat voor hem te doen stondt. Naer den middach zijn
de With, vande Wal, ende Brest weder derwaerts gegaen / met eenige inder jaest t' saem-
kerante Articulen... Die soo bekladt ende doorszrapt waren / datse dooz den opper-
Clerck de Vries aldaer eerst in 't net mosten worden gebracht. Den Meester del Campo
heeft de onse haer Commissie ende Articulen doen afnemen / ende naer eenige discursen
zijn van den anderen geschepden / om 's anderen daeghs weder by een te komen.

't Was een schande insonderheyt booz Schonenburgh, hy een man sijnde / die hier te
Lande alle Collegien soo Hooge als leeghe / by gewoont heeft / terwijl stilstandt van Maer-
nen toegestaen was / dat by hem geen ontwoorp van Articulen / op 't papier waren
bracht / want doemen 't soo haestich by een... rapen / zijn hier harde booznaemste
pointen booz by gegaen; Eerstelijck de oeffeninge in Godes heylig woort, geduerende
... aldaer. Ten tweeden / dat de Suyckeren ende Brasilien houdt, ... by ons
aldaer in reedelijcke quantiteyt was, af-gescheept mochte werden, exempt van Recognitie
ofte eenige diergelijcke belastinge. Ten derden / dat de huysen ... gronden, die de Burge-
rye souden aenwijzen, haer eyg... te sijn, foodanige eygendom mochten behouden, om de
selve by gelegentheyt tot haren profijt te mogen verkopen. Ende ten vierden / dat de prij-
sen, staende ons verblijf aldaer, by onse scheepen op-gebracht, voor goede prijzen souden
worden verclaert: Welcke Articulen met satsoen booz-gesteld / ende daer op starch aen-
gehouden /

ghehouden/ sy ons sonder twijffel souden hebben toe- ghestaen / want het den Portugees-
genoech was/ dat wy haer dat schoon Bzasil/ met alle sijne ombwinbare Forten / soo ghe-
boechlijck/ sonder merckelijcke stoet ofte slaech/ ofte eenige Bloet- stozinge presenteerden
in te rupinen, van mogen dencken/ dat Schonenburgh, hem selven soo veel te doen gege-
den heeft/ met het pzoeben van een frisschen roemer Wijn/ dat op geen articulen van
Capitulatie gedacht heeft / hem alleenlijck daer mede veruoegende/ dat sijn berlossinge/
om upt Bzasil te geraken/ booz oogen sagh.

68.

Gijsbert de With, Raet van Justitie / ghetroudt sijnde met een Portugeese Vrouwe/
demen qualijck sonder schreyen konde aensien / droegh sozge / dat van die ober- schoone
niet mochte werden geschepden/ stelde booz / dat alle onse Ratten met Portugeese Vrou-
wen getroudt/ deselve souden mogen meede nemen naer Hollant ofte elders/ daer 't haer
goet- duncken mochte/ sonder dat sodanigen trouw soude werden geannulleert/ veel mit
de getroude vanden anderen wer en gesepareert.

69.

Op deese by een komste komt secker Franse Daep/ booz eenige Jaren boozleden/ onse
gevangen gemeeft zijnde/ by deesen Gijsbert de With, spreekt hem aldus aen: Signeur de
With, het is u l. noch wel indachtich, dat doen ick over eenigen tijt, u l. gevangen waer, my
soo schandelijck inde gevanckenisse dede visiteren, niet alleen tot op 't naeckte lichaem,
maer onder mijn gemacht, ja tot in 't fundament selfs, ende dat u l. doen een silver Signet
achter uyt mijn Cap nam, dien ick soo garen hadde behouden, niet om de waerdye, want
deselve geen quaertgen waerdich was, maer om dat het was een Signet van ons Collegie,
doet my de vrientschap en laet het my nu weder toekomen, kan ick u l. by dese gelegenthey-
weder eenige vrientschap toe brengen, sal niet mankeeren: Waer op de With antwoorde:
Heer Pater, dat Signet leyt noch tegenwoordich in mijn Cantoor, wanneer op morgen we-
der kome, sal niet naer laten 't selve mede te brengen, dat doech also geschiede. Gebe een
peder te bedencken/ wat so een Raets heer/ noch President zijnde/ meriteert/ die selfs in
de gevanckenisse sijn handen aen de gevangen en derft slaen / ende haer soo schandelijck
helpen visiteren.

70.

De qua- actien van desen Gijsbert de With, President van 't Collegie der Raden
van Justitie waren soo groot ende kenbaer / dat de jongens op sijn ick laet staen oud-
lupden/ de mondt daer af vol hadden: Hoe vals ende Godloos hy sijn langel. yde yge-
dragen heeft/ in 't man- teneren ende onbeschaemt booz- staen van eenige valsche gupten/
om genot van Personen / smart veele noch dagelijck; doch de notelen vande Hooge Re-
geeringe aende C. Bewinthebberen vande West- Indische Compagnie/ geven genoeg-
saem te kennen/ hoe desen de With hem gedraghen heeft / als mede wat questien tegens
sijn Collegen diverse reysen gehad heeft / ja die hem gescholden hebben booz een schelm/
ontlijck niet langer met hem bezerden te sitten / alleenlijck ober zijne quade ende
ongeoorlofde actien.

71.

Der 2. hofde de sijn onse Gecommitteerde ober ende weer gegaen / sonder en sijn
dach metten spandt ober eenige Articulen den anderen te recht te kommen verstaen.

72.

Den selven dach ver ceint den obersten Luytenant C. (waer van hier bozen Art. 58
verhaelt is) stillekens met een Sgangael van 't Recif naer Tamarica, alwaer 's anderen
daeghs smozgens broegh aen quam/ mede brengende een Brief aenden Colonel Houtijn,
hem booz den Fiscael Lameer, met kennisse van de Hooge Raden behandicht / met noch
drie Brieven van particuliere/ als vander Venne, van Ceulen, ende Samuel Halters:

2

Op

Op Tamarica komende / gaf uyt / hoe den Wyandt twee Porten de Sulynas ende Altens
 van ons in-genomen hadt / ende tegenwoordich met de schop inde aerde in 't oude ver-
 vallen Hoozn-werck achter de Vijf-hoeck ghekomen was / ende dat de Heeren Hooghe
 Raden / uyt vreesse van niet subijt onberwacht van den Wyandt overvallen te werden /
 stilstandt van wapenen aen den selven hadden versoekt / om middeler tijdt metten ande-
 ren te spreken van Accoordt: Maer dat hy gemelte Claes niet konde ghelooben / den
 Wyandt zijn woort soude presicren / maer eender / wanneer hy haer alles souden hebben
 in-geruynt / ende meester van ons sullen zijn / dat sy alles ses Burgers als Soldaten
 moordadelyck sullen massacrerren ende ombrenghen / daer hy voegende / dat hy yeder een
 wilde raden, hoe eer, hoe beter sich soecken te salveren, om sodanige massacren niet mede
 deelachtich te werden. Dit selve veroorzackte sulcken tumulte ende confusie onder de
 Soldaten / dat veele van de selve verscheyden Burgers seer jammerlijck hebben geplon-
 dert / ende alles afgenomen / watse hadden / sonder dat hy den obersten Luytenant Lob-
 brecht, die daer op Tamarica commandeerde / eenigen tegenstant ofte ordze daer teghen
 gedaen / ofte in't werck gestelt is. Veele Burgers zijn seer confuselijck / soo met Sche-
 pen als Barquen / van daer naer de West-Indies vertrocken / achterlatende alle hare
 Negros / ende veele meubile Goederen. In Tamarica laghen drie van onse Schepen /
 welckers Capiteynen dooz dese geruchten / vreesse kriygende van dooz des Wyants Sche-
 pen aldaer te worden beset / mede resolveren te vertrecken; met welcke Schepen ghe-
 melte Claes mede vertreckt naer Paryba achter het Rooode Landt / schrijft van daer aen
 den Colonel Houtijn, commanderende in Paryba, in 't Fort Margrieta, niet alleen confir-
 merende 't geen op Tamarica hadde gesept / maer verswarende 't selve met vele redenen /
 peder een recommanderende / hoe eer hoe beter van daer te vertrecken / om de moordadi-
 ghe ende bloetdorstige handen der Dozigeesen te ontgaen / met dese Schepen vertreckt
 deselve Claes voozts naer de West-Indies.

Op dese geruchten ende 't schryuen van desen Bzief / ontstaet van gelijcken sulcken
 opzoer ende verflagentheyt onder de Burgers ende Soldaten / datse qualijck wisten
 watse souden doen: Eyntlijck resolueert den Colonel Houtijn alles in Paryba te verla-
 ten / ende met de Schepen ende ander Daertuygh daer noch zijnde / te vertrecken naer de
 West-Indies, sonder op bozder saken / zijn Eer betreffende / eens meer te dencken /
 sodanigen plaetse als dit Fort Margarita was / wel bast in zijn boltwercken gelegen / ver-
 sen met ses-ende-dertich stukken Canon / Almonitie van Oozlogh naer ad'enant / ende
 Wuzes doz den tijdt van drie Maenden / soo lichtelijck niet was te winnen / wanneer
 men 't selve wel hadde gedefendeert / sodanigen Fort so lichtveerdelijck te verlaten / son-
 der naerder Advijs ofte ordze van de Hooge Raden daer toe af te wachten / was gantsch
 stout ende schandaleus by Houtijn gedaen / doch men seght / dat eenen Iohannes Lystry de
 meeste Roerburch hier van soude zijn geweest / die Houtijn tot dit subijt ende ontlijdigh
 vertrecken aen-geraden heeft. Dit vertrecken ende embarqueren ginck mede soo moor-
 dentelijck ende met sulcken angst ende alteratie int werck / dat niet alleenlijck de bur-
 gele hare Negros / die ontrent de viermael hondert dupsent eens waerdich waren /
 verlozen / maer oock vele haer meubile goederen.

74.

Dit is mede een groote fout by de Hooge Raden begaen / datse ten tyde oer stilstandt
 van wapenen / tusschen haer ende den Wyandt gesloten / niet datelijck Advijsen aen die
 van Tamarica, Paryba, Rio Grande, ende naer Ilhe Fernande sond'n / ende hare gelegent-
 heydt ende meeninghe deselve bekent maecten / soo ware dat plunderen der Soldaten
 onder de Gemeente / als mede haer subijt vertrecken / dat vol angst ende swarigheyt was /
 so wel op Tamarica, Paryba, Rio Grande, als Ilhe Fernande, voozgekomen geweest / dat

tot

tot so merckelijcke schade ende nadeel van veel Burgers was streckende / insonderheyt
dooz' overliessen van hare Negros / die dooz' dit haestich vertrecken zijn verlopen / die sy
anderfins tot haren profijte aen de Portugeesen hadden kunnen verkopen / gelijk veele
hebben gedaen / want weder een van onse Natie by stond / volgens de Capitularie / zijne
toerende Goederen te verkopen.

75.

Di by aldien gemelte Houtijn, upt een goeden pber / het vooznoemde Fort Margrieta
met de Wapenen tegen de Portugeesen hadde ghedenfendeert / dat veel Officieren appa-
rent wel souden hebben gedaen / alleenlijck om dat geen ordze van hare Principalen tot
het verlaten hadden ontfangen / ofte dat Houtijn had gedacht : De Hooge Raden geven
so schandelijck de onwinbare Plaetsen het Recif, met de stercke omleggende Forten van dien
aen den Vyandt over, sonder dat haer eenige hoogh-dringende noot daer toe geperft heeft,
oock sonder mijn Advijs daer over eens te hooren. Ick vinde my van al'is noch soo wel
versien, dat ick dlt Fort Margrieta begeere te defenderen, volghens de ordre ende last van
hare Hoogh Mog : de Heeren Staten Generael, soo souden de Portugeesen daer noch
lustich haer hoost booz' ghestoten hebben / maer dit is den Hooghen Raden wel na haere
meeninghe uptgeballen / want sy wel expreffelijck aen den Meester del Campo Generael
hadden beloost / volghens de Capitularie / dat sy ordze souden stellen / die plaetsen van
Tamarica, Paryba, Rio Grande, ende Ilhe Fernande, haer mede noffens haer de wapenen/
sonder eenige tegenwoer souden ter neder legghen / ende die ghemelte Plaetsen aen hem
Meester del Campo over - gheben.

76.

Den 26. volgende zijn onse Gecommitteerde metten Vyandt volkomen verdraghert
ende veraccozdeert / alles conform de Articulen ende Lijste van Capitularie daer van
ghemaect / die wel slecht genoegh waren / om 'sanderen daeghs het Recif met de om-
legghende Forten van dien aen den Vyandt over te geben.

77.

Den 27. Januarij zijn de Portugeesen het Recif, Anthony Faes, met de stercke on-
winbare Forten van dien in-geruynt / die sy alle met macht van Soldaten wel lieten
besetten / ende zijn alle de Burgers geozdonneert inde wapenen te komen / welke wape-
nen sy all (exempt de Officieren haer Zijd-gheweer) booz' no moeten der Portugeesen
moften neder leggen. Dooz' stelde den Meester del Campo Generael Francisco Baretto
op alles sodanigen goeden ordze / dat niemandt vande Burgers in 't minste pet bescha-
dicht / ofte eenighe overlast aengedaen wierdt / dat op 't hoochste te verwonderen was /
aengesien so veel differente Natien van Wolckerē / als Blancos / Moulaten / Brasilianen /
Negers ende Capoepers onder malhanderen gemenght waren / die alle soo naecht ende
beropt waren / als offe van de galg waren gedroopen. Verbonden doen dardes Vyandts
macht die binnen quamen / ende de Forten besetteden / bestondt in ontrent de drie duysent
man / waer onder 1000. Soldaten / die reste waren Boeren ende Boeren Jongers / die
den Meester del Campo van alle Vantten hadde op ontfoden / om den hoop te doen ver-
meorderen / en vonden onder haer groote schaers-heyt van Loot / want hoort vanden
qualijck 3. d. 4. kogels by haer hadden / doch krupt in meerder quantiteyt : soo
booz' secker / indien d' onse het Fort inde Sulynus noch twee Crmael langer hadden kon-
nen defendeeren / d' a Vyandt van daer soude hebben v. gebroken / ende weder deure zijn
gegacn / gelijk Art. 38. breeder verhaelt is. Den Vyandt behomt dooz' deese overwin-
ninge van Brasil 260. stucken Kanon / so groot als kleen / waer onder wepnich pferē /
maer meest Metale stucken.

C ;

Albis

Aldus heeft Schonenburgh ende Haecx de voortreffelijke / stercke ende onwinbaere
 Forten ontrent het Recif, ende het Recif de Pharnambuca selfs over ghegheben aen den
 Meester del Campo Generael Francisco Barretto, Gouverneur van den Coninck van
 Portugael / sonder dat nochtans haer het minste pers heeft ghemangueert / ofte de noot
 daer toe gedrongen / want noot eenich Kanon daer booz geplant / ofte een Musquet opeen
 der selber plaetsen gheloft is / (upt- genomen de Forten Sulynus ende Alena) nochte dat
 haer eenige Wibzes heeft gemangueert / also noch van alles booz ontrent de negen a tien
 Maenden waren versien / en Kruyt / Loot / ende ander Munitionie in overbloedt hadden.
 't Is waer dat het Loot inde Magasijnen in so grooten quantiteyt niet bestond / also wep-
 nich tijdt boozleben de Bewindhebberen der Kamer bande Maes een partye Loot naer
 Brasil hadden gesonden / dat van blimen booz quade practijcke vol oud Iser gebult was /
 so dat het daer aen eerst soude hebben gemangueert / maer wanneer men de lode gooren /
 die tusschen de Dupsen laghen / hadde aen- getast / ick laet staen het Tinwerck / dat de
 Burgers in haer Dupsen hadden / soudou aldaer ettelijke Dupsent Bonden hebben ge-
 honden: Ingelijckis Contante Penningen / als men die middelen (hier vozen Art. 10.
 verhaelt) had willen gebuycken / soudou niet alleen suffisant genoegh gheweest hebben
 tot opmakhinge bande nootzakelijke reparatie aen de Forten / maer oock om aen peder
 Soldaet een Maend Gage upt te deplen / tot wegh- neminge van alle misnoegingen /
 ende noch andere saken meer daer upt kommen werden betaelt: Als mede dat men den
 Colonel Houtijn, met so veel Volcx als Paryba, Tamarica, ende Rio Grande kondé missen /
 in het begin niet heeft op ontboden / die nochtans als doen booz verscheyden Daer tuggen
 bequamelijck op het Recif konden werden ghebracht / neffens ontrent Veertien a Vijf-
 tien Hondert Man / soo Soldaten / Brazilianen / Moulaten / ende Negros: Dat men de
 Schepen ende ander Daer- tuggen tydelijck uptter Zee niet heeft doen komen / die alle
 vol Volckis waren / dat oock gebouchlijck konde zyn geschiet / oock dooz de Burgers wel
 instantelijck versocht / gelijk Art. 18. verhaelt is: In voegen / datter niet kan worden
 genoemt / dat haer soude hebben gemangueert ofte ghenootsaecht tot overgeven van so
 een voortreffelijke Plaetse / indien 't de Heeren Hooge Raden hadde belieft alie de bo-
 den- genoemde middelen te gebuycken / waer mede sy haer selven een grooten luy-
 ende respect / desen Staet een bysonderen dienst / ende soo menich dupsenden Gheinte-
 resseerden groot profijt ende vzeughde soudou veroorzaecht hebben / die nu m. zoebijge
 tran. . . . en schepen. . . . ver alle de schaden ende verlies van hare middelen / die sy
 dooz dit schandelijck over- geven hebben gheleden / het welcke de Heeren Hooghe Raden
 wel mogen bedencken. ende overleggen / dat alle dit suchten en klagen niet eens op haren
 hopen come / ende van hare handt geepscht en worde. Hoe lichtelijck konden de meer-
 gemelte Hooge Raden alle dit quaet booz- gekomen / ende hare Conscientie. Ter en Edt
 betracht hebben / dooz 't welcke sy soo veel zegeningen / als sy nu verbloechingen ontfan-
 gen / soudou verkregen hebben: Maer het schijnt / dat het de Meer- gemelte Hooge Ra-
 den so niet heeft belieft / (God betert) om geen ander oorzaecke / als om datse dooz dien
 middel te eerder upt Brasil in dese Landen soudou ge. . . . rken / daer sy noch op 't hoogste
 naer verlanghden / ende geen apparentie van verlossing. je te ghemoet kon. . . . en sien / doch
 doe. . . . en quam 't haer niet toe / dat Landt met zijne stercke Forten . . . . . laten
 n. nemen / ende gelijk als met goeden oogen 't selve aen te sien / ende boozts alles over te
 geven / het welcke sy noch booz. . . . . / noch booz de Menschen . . . . . berantwoozden.
 Het hadde beter geweest / indien sy geen lust hadden langer daer te Lande blijven / dat sy
 andere bequaemer Personen de Regeeringe hadden opgedraghen / ende haer selven te
 Scheep nae dese Landen hadden begeben.

79.
Dooz dit overgebeven verlozen by een Landt / dat met recht een Coninckrijck magh
genoemt worden / ten aensien van sijn diverse Schoone Rijcke Vruchten / die het Jaer-
lijchs nyt-leveren han / dat onse Hollandsehe Partie nu Vier-en-twintich Jaer min 18.
dagen gepossideert / ende soo meentich Dupsent trave Soldaten ende Burgers het leven
gekost hadde / eer 'tselbe machtich konde werden / ja onwaerdeerlijke Millioenen Gouts
dooz onsen Staet daer by op-geset / gekost hadde / werdt nu dus schandelijck in handen
van onsen Vpandt den Portugees ober-ghegheven : 't Is waer dat de antwoordinghe
daer van by de Hoogen Staden moet zyn ghedaen / echter zyn ende blijven alle Geinte-
resseerden van het hare berooft / sy seggen de verantwoordinghe seer wel te sullen doen /
ende dat met sodanigen blygeestighen en lachhenden ghemoet / dat al waert al dit haer
quaet ende vileyen bedryf met volkomen Ooze ende Last van haer Heeren en Meesters
hadden ghedaen.

80.
Een Landt van een seer goet / gesont / ende vermaeckelijck Climaet / daer onse Partie
simmers soo wel als hier in dese Landen leven ende Kinderen voozt teelen konnen / dat
dese onse Landen Jaerlijck groote profijten soude hebben toegebracht / soo in 't regard
vande groote Schipbaert / als ten aensien vande groote Traffijcke / want onse Partie niet
alleen tot die kennisse van 'tgebruyck der Supcker-mulens / met 't gene daer aen depen-
deert wel te Gouverneren / waren gekomen / ja de Portugeesen in veelen daer in te hoben
gingen / maer oock tot het planten van Indigo / sijne Catoene / ende andere kostelijcke
Vruchten meer kennisse hadden verkregen / dat noyt by de Portugeesen is gepractiseert
ofte in 't werck ghestelt gheweest.

81.
Den obersten Luptenant Claes, hier vozen Art. 71. verhaelt / van Tamarica vertrec-
kende naer Paryba, zyn die van Tamarica drie dagen daer naer noch in verlangen geble-
ven / hoe sich doch de saken op 't Recif metten Vpandt ontrent het Accoozdt mochten
hebben toegezagen / sonden derhalven een Persoon met diverse Brieven van particu-
liere / by nacht met een Sgangael naer het Recif. Dito Sgangael komt by nacht hin-
nen de Haven van 't Recif, aen een van onse Schepen / ghenaemt den Witten Eenhoorn:
Verstaet aldaer / dat het Recif met de onleggende Forten / al drie daghen voozleden aent
den Vpandt overghegheven was. Dito Persoon sonder hem van 'teen of 't ander meer
te informeren / ofte eenige Brieven te bestellen / vertrecht dat sijn weder naer Tamarica,
ende doet aldaer rapport van het geen sijn hadde gehoozt ende ghesien : Doe verstonden
sy eerst / dat de Plaetsen voozsecker overgegeven waeren / maer verstaende den Vpandt
zijn belofte volghens accoozdt presieerden / dat den obersten Luptenant Claes soo niet
konde gelooven / blijft den obersten Luptenant Lobbrecht, die aldaer commandeerde /
met sijn Soldaten af-wachtendt naerder Ooze / dat ses dagen naer het overgebeven der
Forten arriveerde / hebende eerder geen tijdinghe ofte Ooze vande Hoogen Staden ont-
vinghen. Indien de Hooghe Staden tijdelijcke Advijzen naer dese ende andere Plaetsen
hadden ghesonden / als Art. 73. verhaelt is / soo hadden de Burgers so grooten schade
niet geleden ; want om alle die schade niemandt anders als haer te rechte kan werden
ghem. . . . . ende toe-geschreven / daer alle Geintresseerden in dese ghescheyde
goede achttinge op konnen nemen.

82.
Drie dagen naer dat dese Plaetsen over-gegeven waeren / hebben de Papen alle onse
doode Lichamen / die inde Kercke waeren begraven / weder op doen graben / ende wel
schandelijck vooz de Kerck-deuren doen setten / daer by laten weten / dat wie sodanighe
Lichamen aengingen / datse die van stonden aen van daer souden halen / ende begraven
buren

huyten de Poort op de strand/ ofte by gebreecke van dien/ datse deselve Lichamen in het water souden doen smijten. Dit was mede een point by ons door haestigheyt in 't accoord over het hoofd gesien ende voor by gegaen.

83.

Wij hebben hier bozen Art. 33. verhaelt vande handelinghe die Haecx met den Commissaris Franchoy's Sweerts inde Wibzes/ insonderheyt met het Moscovisch speck/ heeft weten te doen/ soo heeft Haecx, naer dat dese Plaetsen acht dagen over-gegeven waren/ deselve poetsen met Sweerts noch niet konnen laten/ maer hebben sy beyde heymelijck drie-en-twintich vaten soo Brees als Speck/ ende thien vaten pot spijs upt de Magasijnen weten te nemen/ ende deselve te doen brengen ten huysse van Iacobus Sweerts, Soon des gemelten Commissaris Sweerts, om van daer geladen te werden in hare Bark/ daer gemelte Commissaris zijn huysvrouw mede verbrocken is naer de West-Indies. Evenwel hebben sy dese diebery soo stil of secreet niet weten te doen/ of de Burgerpe zijn daer achter gecomet./ ende hebben de voorsz vaten daeghs daer aen upt het huys van den voornomden Iacobus Sweerts gehaelt/ ende inde Magasijnen vande Compagnie/ van waerse gekomen waren/ weder ghebracht. Van die tijdt af namen de Burgers beter regard op de Magasijnen/ op dat sulcx of diergelijcx in 't toecomende mochte werden voorgekomen/ also de Magasijnen vande Wibzes by accoordt waren verbleven aen onse Natie/ om niet alleen daer af te leuen/ gheduerende ons verblijf aldaer/ maer oock dat alle de Schepen ende Barken/ daer mede onse Natie van daer/ 't sy naer de West-Indies ofte dese Landen souden over varen/ daer upt moesten werden geactualieert. Ende op dat doch dese Magasijnen niet des te beter ordre/ en oprechtelijck/ huyten dese Grijpvogels haer handen souden werden geadministreert/ soo zijn expresselijck daer toe ende tot dien eynde gestelt/ Willen van Geesel, Mr. Ian Codde, Hendrick Bruynsvelt, en Iohannes Velthuyzen, aen wien de stentels vande Magasijnen overgelevert zijn/ ende hebben de Kantsoenen upt-gegeven/ ende de schepen geactualieert naer behozen.

84.

Ober dese dieffstal heeft den Fiscael den Commissaris Sweerts niet gecallangeert/ nochte dooz d'een of d'ander middel te rechte gestelt/ dencke ten respecte van zijn Compagnon Haecx sulcx ghelaten heeft. Het ware booz 't laetste booz haer beyden noch een goet on huyt geweest/ daer sy goede avance op souden hebben ghedaen/ want sy hier booz geen Moscovisch Speck behoefden te leveren.

85.

Ich kan booz 't laetste niet booz by gaen te seggen/ wat groote vriendschap ende ghe-negentheyt ons hebben bewesen de arme Brasilianen/ ende wat voornamen diensten onse Hollandse Natie aldaer van haer hebben genoten/ hoe ghetrou ende gewillich sy haer neffens ons inden Oorlogh tegen de Portugeesen hebben laten gebuycken/ ende haer niet ontsien/ hoe hart ende scherp de gelegentheyt mochte booz-vallen/ ja sodanich dat veele dooz de dagelijckse oefeningen tegen den Wyandt soo stout ende erbaren ghewor-den zijn/ dat sommige van haer onse Soldaten te boven gingen: Soo dat oock in dese vier-en-twintich Jaren/ dat dese Brasilianen neffens onse Natie in Oorlogh teghen de Portugeesen aldaer hebben geboert/ ettelijcke duysenden van haer in Chesneubelt in den Oorlogh/ als dooz de Portugeesen (om datse in onsen dienst waren) wredeelijck omgebracht ende vermoort zijn/ evenwel dat niet ontsiende zijn by ons eben ghetrouw/ constant ende couragieus gebleven. Weele van haer/ insonderheyt hare kinderen/ tot ettelijcke honderden in 't getal/ waren inde oefeninge der Christelijck Gerefomezde Religie/ principalijck inde gebeden/ sodanich geoeffent/ dat een lust ja een verwondering was om hoozen. Dese Brasilianen hebben haer volkomen vertrou ende verlaten op onse

Onse Heeren haer eedt ende belofte/ dien wy haer in't begin / doen wy dese Landen con-
 questeerden/ ende verscheyden malen daer naer hebben gheswozen/ te weten: Dat wy
 haer nimmermeer souden verlaten, ende haer alle, midtsgaders die haer by ons noch moch-
 ren begeben, ofte door de wapenen uyt het ghewelt van de Portugeesche slavernye mochten
 werden verlost, sullen houden ende blijven buyten alle slavernye, daer beneffens haer stellen
 ende kennen voor een vrye Natie, niemandt subject: Het welcke voch alsoo eenighe Jaren
 voozleden by hare Hoogh-Mogende de Heeren Staten Generael/ ende de Bewindt-
 hebben van de West-Indische Compagnie was gheapprobeert. Maer wat doen wy
 boben alle Eer/ Eedt ende belofsten? Gaen wy niet lichtveerdelijck dese arme onnossele
 Menschen dus trouwlooslijck ende meynedich verlaten / haer stellende ten prop van de
 Wreede ende bloedtdozsige Portugesen? Gewisselijck alles wat mammelijck is / sal van
 de selve deerlijck werden vermoort: Want sulcke Resolutie eenighe Jaren voozleden
 by den Koninck van Portugael ghenomen is/ ende sijn ordze tot dit moordadigh Sept
 oen sijn Meester del Campo Generael ghesonden heeft: Hier van hebben exempelien ge-
 sien in den Jare 1645. doen de Portugesen in Brasil teghen ons eerst waren gherevol-
 teert/ ende ons Guarnisonen/ dat wy in Serinhijn hadden/ door haer soo vonden beset ende
 benautwt/ dat d'onse haer op goede condittien / neffens 45. Brasilianen / mee Vrouwen
 ende kinderen/ die daer mede binnent waren/ moesten ober-gheben: Soo haest was dit
 niet gijedaen/ of dese arme Brasilianen werden datelijck met hoelen bloede expresselijck
 tegen het Accoordt/ waer op sy haer hadden ober-gegeven/ oen de Valisaden gewooght
 ende omgebracht/ de Soontges worden wreedelijck by de beenen ghenomen/ ende met
 haer hoofden tegen Mueren en Walcken te pletteren gesmeten/ haer Lichamen van een
 gescheurt/ ende soo op de Straet ghewoozpen; Dit gheschieden al in presentie van haer
 Vrouwen ende Dochttertjens/ die by de Portugesen in slavernye gebleven sijn. Vier ge-
 lijcke exempelien hebben op verscheyden plaetsen en standen meermaels gesien. Dit laet
 den Koninck doen/ om dat hy hem van dese Natie meent te verseecken/ datse nimmer
 in't toekomende de Wapenen meer teghen hem sullen voeren.

86.

Hoe jammerlijck ende droevich dese ellendige arme Brasilianen op ons saghen/ doet
 wy haer souden verlaten/ een steenen Hert most hem hier ober erbarmen/ haer met
 schreyende oogen beklagende ober dese onse valsche/ schelmachtige ende meynedige Actie/
 roepende in't luyder stemmen tot Godt Almachtich: O Godt! ghy zijt een rechtveer-
 digh Godt, ghy weet Heere, met wat valsche belofsten dese Hollandse Volckeren, ons arme
 Menschen tot haer hebben ghetrocken, wat eeden sy hebben ghesworen, van ons te sullen
 mainteneren teghen de Portugesen, dies niet tegenstaende, werden nu oock door haer dus
 ellendigh ende jammerlijck verlaten, ende gestelt in handen van die geene, die ons deerlijck
 sullen vermoorden ende ombrenghen. Heere straf haer, dat de wrack ende de eeuwighe
 vervloeckingen over haer mogen komen. Andlen Godt Almachtich dat onnossele bloedt
 van dese arme Menschen op dese onse Natie/ ofte ten minsten op die ghene die de vooz-
 ...nste oorzaecken d'eer van sijn/ t'huys soecken sal/ soo wil de goede Godt de selve ghe-
 nadich ende barmhertich wesen/ want hem kan niet anders sijn/ ofte het bloedt van soo
 veel Mannen ende kinderen/ die omgebracht sijn/ ende het suchten ende schreyen van die
 ghene ... te verwachten hebben/ ofte in eeuwighe slavernye te sullen
 blijven/ roepen wrack by Godt Almachtich in den Hemel: Is't dat de Nutteur
 haer loon niet en krijt op dese Werelt/ sy mogen ebenwel dencken/ datter eens eenen
 dagh sal komen/ op den welken de Rechtveerdige Richter sonder aensien van Persoo-
 nen/ ofte guist van Vrienden/ een rechtveerdich Donniss sal strycken.

D

TOT

T O T B E S L U Y T.

GHy hebt nu, goet-gunstige Leser, gehoord een waerachtigh Verhael nopende het overgeven ende verlaten van dat schoone vruchtbare ende aengename Landt van Brasilien, daer onse Nederlandtsche Natie 24. Jaren een groot gedeelte af hebben beseten, daer so veel duysenden Weduwen en Weesen, ende andere Geïnteresseerden dagelijks over suchten en klaghen: Een eeuwige schande voor de Nederlanders, diese noyt by cenighe Koninghen, Princen oft Potentaten kunnen verantwoordt, noch die schand-vleck van haren hals vegen: Daerom was het gantsch noodigh, dat de Heeren Staten deser Vereenighde Nederlanden metten eersten haer tanden lieten sien tegen den vermetenden Koninck van Portugael, ende lieten blijcken wie sy zijn, op dat anders onse naburige Princen niet en dencken, dat alle de macht, ambitie, lust en couragie by de Nederlanders t'eenemael verloren is, ende dat dese macht nergens anders tegen Portugael werde aengewent, als in Brasil, zijnde de principaelste Peerel van zijn Kroon, aldaer sy sijn haer aen-tasten. Godt beware de Oost-Indische Compagnie, dat hare Vyanden over haer oock niet komen te triumpheren; want den Koninck van Portugael, die nu ontrent 13. Jaren geleden t'zedert hy tegen Spangien opgestaen was, wel instantelijk aende Heerē Staten Generael liet versoecken, dat hy met dese Landen in vrede en vrientschap mochte handelen en trafiqueren, vermits sijn groote onvermogentheyd hy dese Landen daer in niet konde ontbeeren, vindt hem nu door
des

des Compagnie Conquesten , als Angola , ende Sint Thomée , ende insonderheyt Brasil , datmen hem al soetgens heeft laten machtigh werden , ende dat in prejuditie ende totale ruine ende onderganck vande voortreffelijcke West-Indische Compagnie , datmen nu qualijck weet , wat breydel Portugael inde mond sullen leggen , op dat niet alleen de Oost-Indische Compagnie van gelijcken door hem t'onder werde ghebracht , maer dat hy metter tijdt dese Landen geen meerder afbreuck kome te doen.

Nu het is seecker ende waerachtigh , dat honderden Portugesen in Brasil veel liever hadden gelien , dat onse Hollandse Natie daer meester waren gebleven , ende dat soo ten regarde van Negotie , daer sy-luyden staende onder onse Regieringe , groote profijten mede hebben , als ten aensien van hare harde onverdraeghlijcke gouverno , daer sy eenighe jaren mede geplaeht gheweest zijn. Honderden van Negros , die gedurende desen Oorloghaen onse zijde haer hebben begeben , als mede ongelijck meerder getal van Brasilianen , die haer alle inde Bossen onthielden , niet alleen om door dien middel te zijn bevrijdt vande Portugeesche flavernye , maer insonderheydt , om datse Doodt-Vyanden zijn van de Portugeesen , waer af alrede diverse ken-teecken en , zedert het vertreck vande Hollanders , aldaer ghebleecken zijn : Welcke Brasilianen ende Negros dagelijks sinnen in verlangen te hooren , dat door hare Hoogh Mog: de Heeren Staten Generael weder een aensienlijcke macht derwaerts ghesonden wierdt , om haer als dan weder by onse troupen te mogen vervoegen ,

om

Om niet alleen ons verloren Brasil vanden Portugees weder te recupereren, ende noch meerder Conquesten te doen, als oyt voor desen hebben gedaen, maer oock om de geledene affronten aende Portugeesen te revengeren, Godt Almachtigh wil hier toe zijnen Goddelijcken zeghen verleenen, op dat wat vruchtbaerlijcks ontrent dese saecken, door haer Hoogh Mog. by der handt genomen werde, ten eynde ons Brasil weder mogen machtigh worden, tot soulagement van duysenden Ingeseten deser Landen, tot vertrooitinge van die arme Brasilianen, aen wien haer Hoogh Mog: voor desen groote beloften van maintenu hebben gedaen, ende tottet beste van den Staet deser Landen.

E Y N D E.

608 508

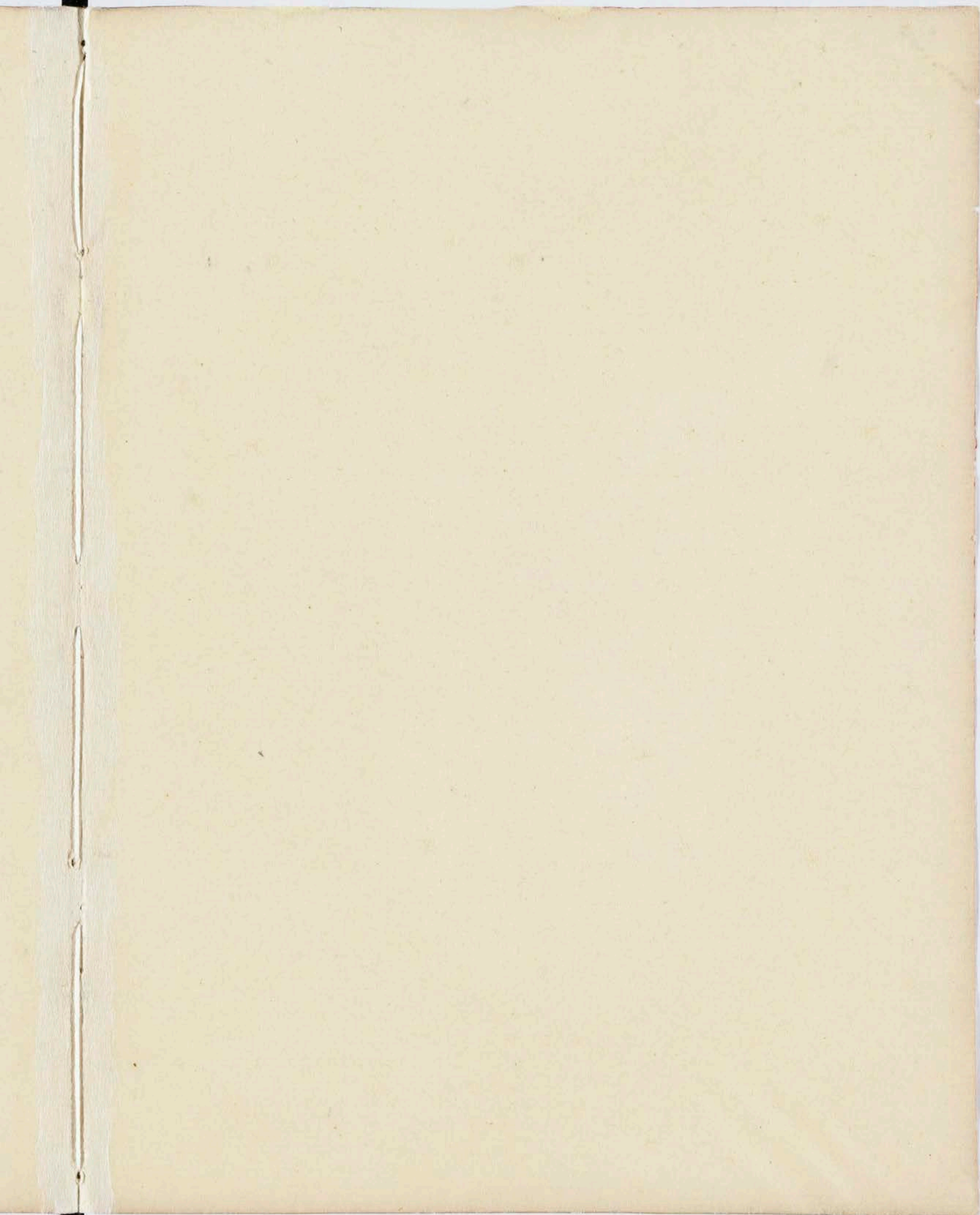
812

Est E

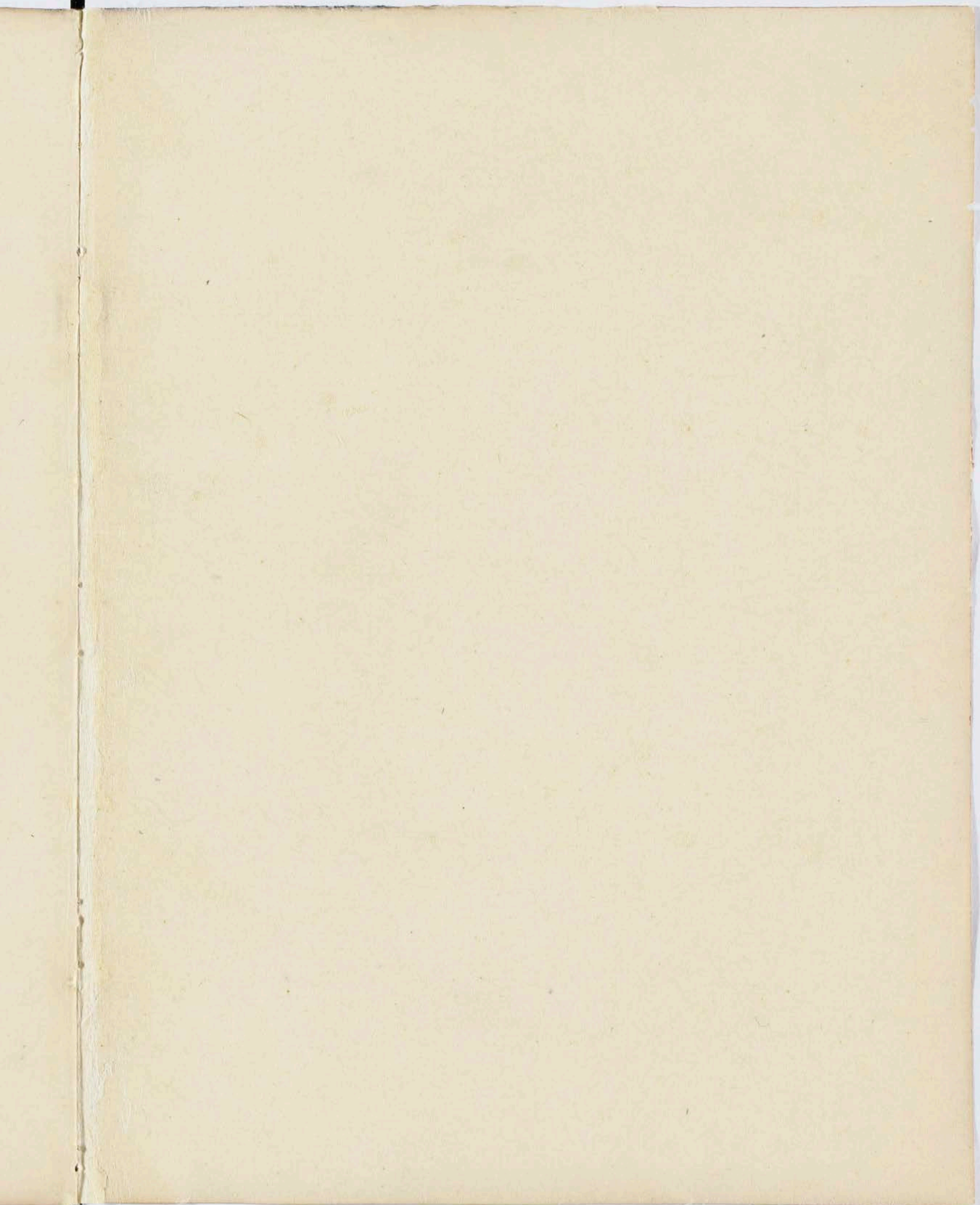
Part 6

7612

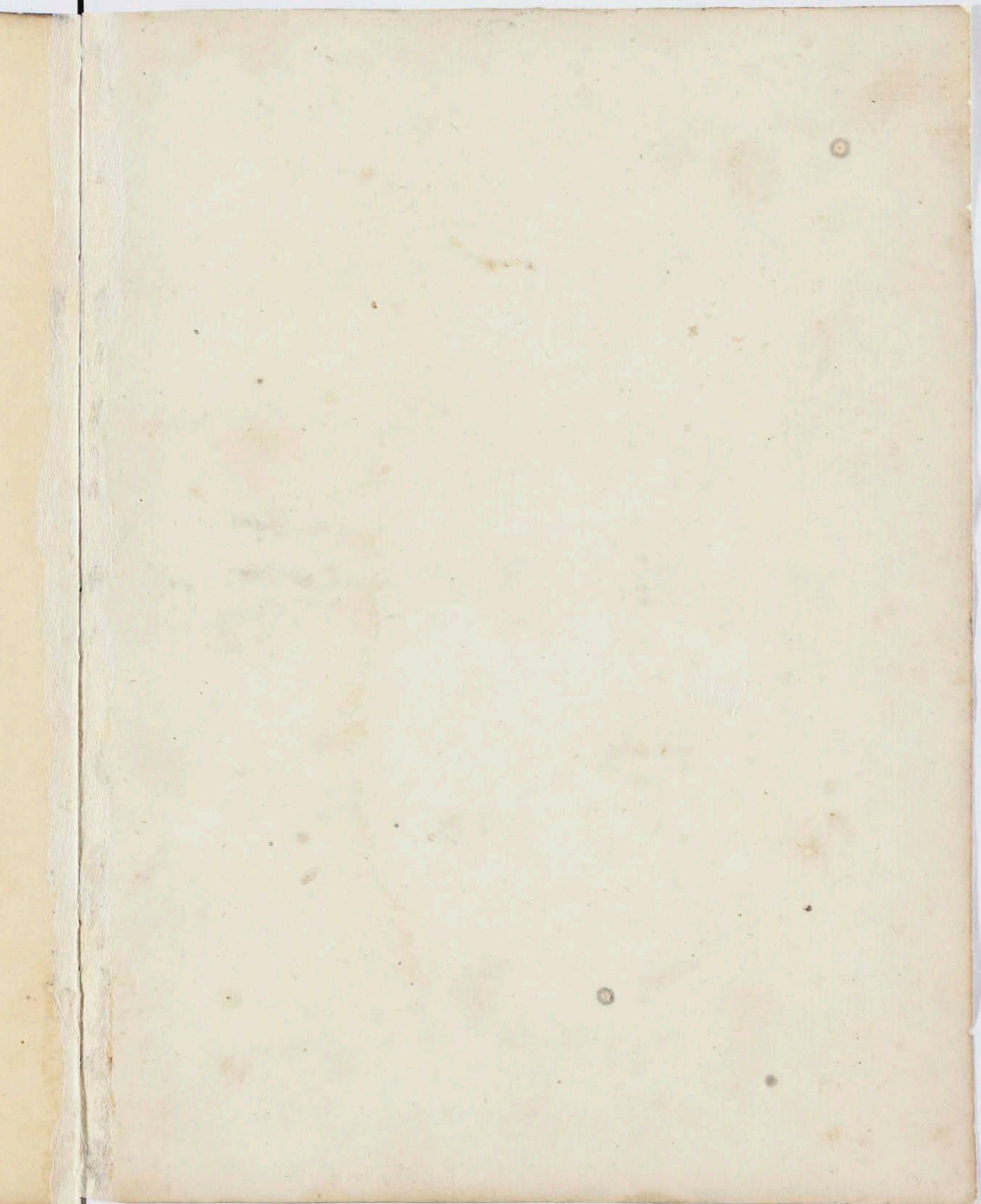

781

741

791

